

TIHOMIRA MRŠIĆ

DETERMINACIJA IMENICE PRIDJEVSKIM I PRIJEDLOŽNIM ATRIBUTOM U FRANCUSKOM JEZIKU

0. TEORETSKE PRETPOSTAVKE

0.0. Ovim radom nastoji se ustanoviti eventualna semantička razlika, odnosno istovjetnost, između dviju sintaktičkih konstrukcija atribucije u francuskom jeziku. Riječ je o konstrukcijama

imenica + pridjev i

imenica + prijedlog de + imenica,

a spomenut će se i semantički konkurentna konstrukcija

imenica + imenica,

tj. slučaj jukstaponirane imenske atribucije.

Problemom odnosa francuskih sintaktičkih konstrukcija determinacije¹ imenice, tj. o eventualnoj semantičkoj razlici između konstrukcija imenica + prijedlog de + imenica (prijedložni atribut²) i imenica + pridjev (pridjevski atribut), malo tko se do sada posebno bavio. Na nešto više podataka nailazimo u novijim djelima koja se služe transformativno-generativnom metodom proučavanja sintakse. Na žalost, niti jedno djelo koje bi se isključivo bavilo ovom tematikom nije zabilježeno u dostupnim bibliografijama. Neki citati bit će navedeni tek na mjestima gdje se najzgodnije uklapaju u tekst kao ilustracija ili potvrda određenih tvrdnji.

¹ Ne odnosi se na gramatičku determinaciju, tj. modalnosti imenice (francuski član), već na atribuciju.

² U hrvatsko-srpskoj terminologiji još i "sintagma prijedlog + imenica" ili "prijedložno-padežna sintagma", na pr.cf. kod Anić, str. 13.

Pri obradi problema semantičke razlike ili funkcionalne opravdanosti spomenutih konstrukcija determinacije imenice treba imati na umu činjenicu da gdje nailazimo na mogućnost izbora, tj. gdje nije riječ o automatskoj, kontekstualno uvjetovanoj upotrebi određene konstrukcije, podrazumijevamo smisao. Dakle, ako se dva elementa mogu pojaviti u istom kontekstu, u ovom slučaju iza imenice koju određuju, tada imaju značenje, a tek kad to ustanovimo, tražimo koje. Ako zamjena tih elemenata u istom kontekstu ne mijenja značenje sintagme, funkcionalno gledano, riječ je o jednom od jezičnih luksuza, odnosno o loše iskorištenim mogućnostima jezične ekonomije. Međutim, uzevši u obzir neprestani razvoj jezika, može se pomisliti da spomenute francuske konstrukcije determinacije imenice nalazimo u razvoju prema dvjema semantički različito specijaliziranim formama kad je normalno supostojanje alternativnih, zamjenjivih oblika. Kako postoji velik broj jezičnom praksom već ustaljenih sintagmi, bilo onih s pridjevskim atributom, što je rjeđe, bilo onih s prijedložnim atributom, barem njihovi odgovarajući parovi otpadaju kao moguća semantički ekvivalentna zamjena, premda bi bio zanimljiv predmet proučavanja ustanoviti razloge za izbor upravo određenih konstrukcija, a ne nekih drugih. Dakle, trebalo bi pronaći dovoljan broj primjera zamjenjivih suprotnom konstrukcijom, i onih nezamjenjivih, pa ih tada usporediti i ustanoviti što to uvjetuje njihovu zamjenjivost, odnosno nezamjenjivost. Korpus će se sastojati od primjera izvađenih iz novinskih i literarnih tekstova, te iz rječnika i jednog tehnološkog rječnika.

0.1. M o g u ć n o s t i i m e n s k e d o p u n e u
f r a n c u s k o m j e z i k u

Nas zanimaju samo tri atributivne sintaktičke konstrukcije kao mogući ekvivalenti, i to slijedeće:

I. PRIJEDLOŽNA IMENSKA ATRIBUCIJA

imenica + prijedlog + imenica (la table de marbre)

II. JUKSTAPONIRANA IMENSKA ATRIBUCIJA

imenica + imenica (chapeau paille)

III. PRIDJEVSKA ATRIBUCIJA

imenica + pridjev (fromages français)

IV. Ovdje treba dodati još jedan slučaj koji ne mijenja sam tip odnosa između determinirane imenice i njenog leksičkog determinatora, dakle, i dalje je riječ o atributivnoj determinaciji imenice. Naime, efekt smisla koji nastaje kombinacijom gramatičkog značenja konstrukcije imenica+prijedlog+imenica, imenica+imenica ili imenica+pridjev i leksičkog smisla dotičnih imenica i pridjeva može označiti i slijedeći odnos:

imenica/+tranzitivnost/+imenica/+objekt/.

Riječ je o o b j e k t n o j d o p u n i i m e n i c e (u francuskoj terminologiji: le complément déterminatif d'objet) koja ide uz imenice koje označuju vršitelja radnje ili samu radnju:

l'oubli des injures, la perte d'un ami, la chasse au tigre³.

Primjer

question commode/question de commodité/cf.Lyons, str.122/

ukazuje na nemogućnost zamjene konstrukcija imenica+prijedlog+imenica konstrukcijom imenica+pridjev, ako koja od konstrukcija nije u stanju izraziti odnos tranzitivnost-objekt.

Trebalo bi nešto reći i o slučaju j u k s t a p o n i r a n e i m e n s k e a t r i b u c i j e. Ova eliptična konstrukcija starog porijekla, tj. ovaj sintaktički uzorak atribucije, nakon što je polako nestajao iz upotrebe od XVI st. na dalje, obnavlja se u novije doba kao vrlo plodan.

0.2. I m e n i c a b e z č l a n a i p r i d j e v
k a o l e k s i č k i d e t e r m i n a t o r i u
f r a n c u s k o m j e z i k u

Član je u francuskom jeziku obilježje imenice, odnosno obilježje supstantivizacije osnove. Iz toga proizlazi da imenica bez člana i nije imenica već pridjev (ako determinira drugu imenicu), odnosno adverb (ako determinira glagol). Prema tome, gledano ovako formalno, konstrukcija imenica+prijedlog+imenica može se smatrati ekvivalentom konstrukcije imenica+pridjev.

³ cf. Grevisse, par.216.

Pridjevi pak mogu biti bilo imenica, bilo particip glagola, koji nisu obilježeni onim što inače identificira imenicu kao imenicu ili glagol kao glagol.

Ovdje je korisno citirati što o imenici i pridjevu piše R.Simeon:

"Upravo po tome što označuju predmetnost ne samo bića ili osoba, životinja, stvari, već i zbivanja, pojava i uopće pojmova, one (imenice) se razlikuju od riječi koje izražavaju kvalifikativno (pridjevi) ili procesualno značenje, tj. značenje svojstva ili toka, odvijanje radnje."⁴

0.3. F r a n c u s k i p r i j e d l o z i de i en

Nestankom padeža (u XVI st. u francuskom već postoji samo jedan padež - *cas régime*), prijedlog postaje obilježje odnosa. Funkcija prijedloga de⁵ jedino je u tome da pokaže odnos u kojem jedna imenica određuje drugu, i to je njegova sintaktička funkcija, čisti generički smisao, s vrlo slabim leksičkim smislom: on veže dvije imenice od kojih jedna određuje drugu, ali sam nije u stanju da leksičkim smislom kaže nešto o načinu determinacije, što može učiniti tek leksička vrijednost termina koji su se u ostvarenom izričaju našli u tom odnosu. Dakle, prijedlog de ima isključivo ulogu vezivnog morfema. Efekti smisla koji nastaju kombinacijom tipa odnosa (tj. determinacije) i leksičke vrijednosti termina u ostvarenim izričajima su sva značenja koja tradicionalna gramatika spominje, a to su pripadnost, materija, vrsta, vrijednost itd., dakle, značenja koja su uvjetovana odnosima leksičkih vrijednosti znakova koji čine izričaj. Drugim riječima, priroda determinacije pokazuje se tek u ostvarenom kontaktu smisla određenih leksičkih jedinica. Ako je riječ o imenskom determinatoru paille, jedini mogući odnos bit će odnos stvar - materija. Dakle, generički smisao prijedloga de je "determinacija". Specifični smisao, tj. onaj koji nastaje u okviru opozicija unutar jedne kategorije (tj. prijedloga), otkriva se u diskurzivnoj vrijednosti koja je vezana za određene primjere aktualiziranih sin-

⁴ cf. Simeon, s.v.imenica

⁵ cf. Guiraud, str.17.

tagmi. Slučaj chapeau de gendarme primjer je odsutnosti specifične vrijednosti, budući da u toj kombinaciji ne postoji konkurentna opozicija, dok u primjeru une tasse de café prijedlog de označuje odnos determinacije specifične vrijednosti koja proizlazi iz mogućnosti opozicije s prijedlogom à.

Budući da nas isključivo zanima sinkronijska analiza u potrebe atributivnih konstrukcija imenica+de/en+imenica i imenica+pridjev, prijeći ćemo na prikaz odnosa značenja prijedloga de i en.

U vezi s prijedlogom en, Grevisse kaže slijedeće: "Table en marbre - le complément déterminatif indiquant la matière dont une chose est faite s'introduit bien par de: Table de marbre. Une tabatière d'or. - Selon certains puristes, le tour - table en marbre - est incorrect, ou du moins familier. Il n'est pas douteux que ce tour (qui date du XVIIe siècle) ne soit pleinement passé dans l'usage: un buste magnifique en marbre, etc."⁶

Dakle, kod konstrukcija imenica+en+imenica riječ je o konstrukciji koja konkurrira sintagmi imenica+de+imenica u slučaju da je imenski atribut materijalna imenica ili pridjevski atribut - materijalni pridjev. Jedina uočljiva razlika u značenju bilo bi možda inzistiranje na procesu izrade u nekoj materiji prijedlogom en, čega govornik ne mora biti svjestan. Međutim, ako se zanemari ova razlika, preostaje nam ustanoviti ima li kakve razlike između primjera ovih dviju konstrukcija s jedne i konstrukcije imenica+pridjev s druge strane. Ako leksičke jedinice koje čine sintagmu imenica+determinator međusobno mogu označiti odnos količina-sadržina, kao kod primjera une tasse de café, taj se odnos realizira kao slijed imenica/+količina/+de+imenica/+sadržina/, tj. kombinacija tih dviju imenica može dati samo i jedino odnos količina-sadržina. Ako pogledamo primjer une tasse de porcelaine i une tasse en porcelaine, vidjet ćemo da je riječ o odnosu stvar-materija, te da je svejedno da li će se upotrijebiti jedan ili drugi prijedlog, jer se kombinacijom ovih leksičkih jedinica samo taj odnos može i uspostaviti. Međutim, ako pogledamo slučaj: un panier en tôle de fer (cf. Hoyer-Kreuter, s.v. Eisen-) "košara od željeznog lima", vidimo da bi sintagma un panier de tôle de fer, u određenom kontekstu, mogla imati i zna-

⁶ cf. Grevisse, par.934.

čenje "košara puna željeznog lima", tj. označiti odnos količina-sadržina. Razlika između en i de je očitija ako determinirana imenica može značiti i količinu. Dakle, ovdje je pertinentna razlika između prijedloga en i de, odnosno en bi izričitiije označavao "nešto izrađeno u nekoj materiji ili od neke materije".

Sličnu razliku u upotrebi prijedloga en i de možemo primijetiti na primjeru perle en verre ("Glasperle") / grain de verre ("Glaskoralle") (cf. Hoyer-Kreuter, s.v.Glass-). Ovdje je značenjska razlika "umjetno" / "prirodno", osim razlikom perle/ /grain, dodatno izražena opozicijom prijedloga en/de : de verre - "prirodno staklen", en verre "umjetno izrađen u/od stakla".

Premda je smisao prijedloga de, zapravo, samo "odnos determinacije", a efekt smisla ovisi o tipu odnosa koji nastaje kombinacijom leksičkih vrijednosti determiniranog elementa i determinatora, da bismo mogli zamjenjivati, tj. ispitivati mogućnosti zamjene konstrukcije s prijedložnim i pridjevskim atributom, moramo voditi računa upravo o efektu smisla, odnosno, paziti na diskurzivne vrijednosti već aktualiziranih sintagmi u nekom izričaju.

0.4.0. U d i o s e m a n t i č k i h c r t a i m e n i c e i p r i d j e v a k a o d e t e r m i n a t o r a

0.4.1. Nezamjenjivost nekih konstrukcija imenica+de+imenica konstrukcijom s pridjevskim atributom vezana je za značenje imenice i odgovarajućeg pridjeva, značenja koja se ne poklapaju u potpunosti. Na primjer: la marque de distinction i la marque distinctive. Prema rječniku Le Petit Robert vidi se da pridjev distinctif pokriva samo jedno, i to prvo značenje imenice distinction: 1. action de distinguer, de reconnaître pour autre, différent. Dakle, jedan od razloga za nemogućnost zamjene jedne konstrukcije drugom, svakako je i broj značenja, odnosno razlika u leksičkom smislu pridjeva i odgovarajuće imenice koju treba uvesti prijedlogom de da bi postala determinatorom.

0.4.2. P o s v o j n i p r i d j e v i u š i r e m
s m i s l u

Riječ je o pridjevima deriviranim iz imenica, ali čije je značenje šire od značenja same imenice. Npr.:

innocence adamique - D'Adam, propre à Adam /cf. Robert, s.v. adamique/.

U prijevodu na hrvatski vidi se da je jedno "Adamova nevinost", a drugo "adamovska nevinost", gdje ovaj drugi prijevod opisnim pridjevom izražava tip nevinosti, a prvi, posvojnim pridjevom, pripadnost. D'Adam znači i "Adamova" i "adamovska" nevinost, dakle, odgovara na pitanja čija? i kakva?, dok adamique znači samo "adamovska", tj. odgovara na pitanje kakva? - "nevinost poput Adamove, iskonska, prvotna nevinost". Dakle, u slučaju d'Adam prijedlog de jednom ima crtu /+pripadnost/, a drugi put /+kakovća/, te se, ako ima ovu drugu crtu, može zamijeniti konstrukcijom s pridjevskim atributom, ako imenica ima crtu /+afiks adj./.

Dakle, kada je riječ o osobnim imenicama kao determinatorima imenice, moglo bi se pretpostaviti da se konstrukcija s prijedlogom de i imenicom specijalizira za izražavanje odnosa pripadnosti, dok se paralelna konstrukcija s pridjevskim atributom, ako postoji adekvatni pridjev, specijalizira za izražavanje kakovće, i to sa značenjem "poput nekoga", kao na primjer u izrazu "krležijanska, prustovska rečenica".

Ova vrsta pridjeva, prema Enciklopedijskom rječniku lingvističkih naziva⁷, spada u posvojne pridjeve u širem smislu, tzv. o d n o s n e i l i r e l a t i v n e p r i d j e v e .

0.4.3. S l u č a j e v i a t r i b u c i j e u p r e -
n e s e n o m z n a č e n j u

U djelu Éléments de linguistique française : syntaxe⁸ pod naslovom Le nom piše slijedeće:

"Aussi une incompatibilité (absence d'accord) dans

(2) Le lion pensif

N: /+animé, -humain/

⁷ cf. Simeon, s.v. pridjev

⁸ cf. Dubois-Dubois-Charlier, V.3.1.1. i 3.2.

Adj.:/+animé,+humain/

sera-t-elle moins forte que:

(3) Le fromage pensif

N:/-animé,-humain/

Adj.:/+animé,+humain/.

Dans cet accord il faut considérer qu'il existe une tête à partir de laquelle se fait ce système de compatibilité. En relation avec les systèmes d'accord en genre et en nombre, on considère que ce sont les noms qui comportent les traits lexicaux inhérents et que les autres catégories sont définies par un double système de traits contextuels (où sélectifs), qui définissent les traits qu'ils impliquent dans les termes auxquels ils sont reliés syntaxiquement."

U grupu atribucije u prenesenom značenju spadaju i slijedeći primjeri:

/1/ la matinée vitreuse /cf.Huysmans, str.72/

Ovdje je inkompatibilnost zasnovana na kontrastu inherentnih crta matinée/-konkretno/
vitreuse/+konkretno/.

/2/ des familles "nucléaires" /Le Figaro, 17.8.79, str.1/

I ovdje je riječ o razlici između inherentnih crta:
imenica/+ljudsko/
pridjev/-ljudsko/,
te se pridjev, još neprilagođen takvoj primjeni, nalazi pod navodnicima.

Slijedeći primjer, nenamjerno metaforičan, već je u upotrebi:

/3/ Les milieux pétroliers/France-Soir,25.9.80, str.7/, a zasnovan je na razlici +/ -ljudsko/.

Slijede slični primjeri:

/4/ des parfums laïques, des parfums profances/cf.Huysmans, str.36/.

Ovdje je riječ o razlici +/-konkretno.

Čini se da je inkompatibilnost očitija kod upotrebe konstrukcije s prijedložnim atributom nego u konstrukciji s pridjevskim atributom:

*les milieux de pétrol, les familles d'énergie nucléaire,

te da je vjerojatno da su u prije navedenim primjerima namjerno upotrijebljene konstrukcije imenica+pridjev, uzevši u obzir manju specifičnost, odnosno preciznost značenja kod pridjeva, tj. njihovu veću sposobnost izražavanja prenesenog značenja.

U "Précis de syntaxe du français contemporain"⁹ Wartburg-Zumthor, govoreći o konstrukciji determinacije prijedlogom de i imenicom kažu: "Les écrivains en tirent les effets stylistiques les plus variés, évitant ainsi l'emploi d'un adjectif: son petit nez de ruse /Daudet/."

Uz stilističke razloge svakako ima ulogu i francuska težnja ka imeničkim oblicima. Evo i nekoliko primjera prijedložnih imenskih atributa upotrebljenih u prenesenom značenju:

- / 5/ Mon âme de cristal /cf. Grevisse, paragraf 934/
- / 6/ un coeur de granit /cf. Grevisse, paragraf 934/
- / 7/ une santé de fer /cf. Grevisse, paragraf 934/
- / 8/ un dîner de travail... /Le Figaro, 4.2.1980, str.1/
- / 9/ des hommes de roc /Le Figaro, 4.2.1980, str.1/
- /10/ une planche de salut /Le Figaro, 4.2.1980, str.5/

0.5. L e k s i č k i i s t r u k t u r a l n i s m i s a o

Korisno je spomenuti Friesovu razliku između leksičkog i strukturalnog smisla, pa s time u vezi i Lyonsovo mišljenje o gramatičkom smislu. Osnovni dijelovi govora imaju leksički smisao, tj. onaj koji se obično registrira u rječnicima. Strukturalni smisao (kod drugih: gramatički) Fries grupira u tri različita tipa semantičkih funkcija: I. smisao gramatičkih itema (manji dijelovi govora i sekundarne gramatičke kategorije, npr. prijedlog de), II. smisao gramatičkih funkcija kao što su subjekt, objekt, modifikator itd. i III. smisao u klasifikaciji raznih tipova rečenica: izjavne, upitne, zapovjedne itd. Totalni lingvistički smisao je spoj leksičkog i strukturalnog smisla. Lyons postavlja teoretsko pitanje od bitnog značenja, a to je: možemo li reći da je i svakom od osnovnih dijelova govora pridružen gramatički smisao. On kaže¹⁰:

⁹ cf. Wartburg-Zumthor, par.1055.

¹⁰ cf. Lyons, paragraf 952, str.355.

"... Mais le critère principal, celui qui reflète la distinction traditionnelle entre "activité" et "qualité", c'est la distinction aspectuelle entre dynamique et statique (...). En russe cette différence de sens grammatical vient s'ajouter au sens lexical qu'ont en commun le verbe beleti et l'adjectif belyi. (...) Si la langue qu'on décrit permet de choisir, par exemple, entre une expression verbale et une expression adjectivale, dès lors l'emploi de l'une ou de l'autre relève de l'analyse sémantique de la langue. (...) Si cette différence est susceptible d'être mise en correspondance avec une certaine distinction grammaticale de structure profonde (par exemple, celle entre dynamique et statique), c'est qu'il s'agit d'une différence de sens grammatical proprement dite. (...) On ne doit pas soutenir que le fait de "dénoter une activité" fasse partie du sens de tous les verbes ni que "dénoter une qualité" fasse partie du sens de chaque adjectif."

I dalje: "Les choix grammaticaux ont rapport aux notions générales de la référence spatiale et temporelle, de la causation, du procès, de l'individualisation, etc., bref, des notions comme celle que nous ne pouvons pas supposer à priori que de telles notions, même s'il était possible de les distinguer clairement, seraient nécessairement grammaticalisées plutôt que lexicalisées dans la structure d'une langue donnée."

Dakle, ako se konstrukcije imenica+pridjev i imenica+
+prijedlog+imenica semantički razlikuju i ako je to moguće dovesti u vezu s eventualnom gramatičkom razlikom između imenice i pridjeva u dubinskoj strukturi, bit će riječi o pravom gramatičkom smislu nadovezanom na leksički smisao jedinica koje ulaze u konstrukciju determinacije imenice.

0.6. Z a v i s n e r e č e n i c e p r e m a T-G g r a m m a t i c i i p i t a n j e a t r i b u c i j e

Moderna sintaksa proučava atribuciju kao subordinirane rečenične elemente.

Već je i P.Skok, premda on još pridjevske attribute ubraja u jukstaponirane elemente, u jednoj primjedbi rekao: "Ova vrs-

ta jukstapozicije (tj. pridjev, op.T.Mršić) može se shvatiti i kao subordinacija zbog toga što se u francuskom adjektiv može izraziti vezom prijedloga de sa imenicom bez člana ili s članom (...), dakle, subordinacijom."¹¹

Ispitivanje dviju atributivnih konstrukcija francuskog jezika spada u problem leksičke determinacije. Determinatori su u ovom slučaju ekspanzija nepredikativnih leksema, odnosno, prema Martinetu¹², upravljanih leksema (lexèmes régis). Uloga leksičke determinacije je specifikacija. Budući da se determinacija pridjevima, prema T-G metodi, vrši pridjevskom transformacijom iz relativnih rečenica u dubinskoj strukturi, važno je napomenuti i Martinetovo¹³ mišljenje da se subordinirani elementi predikativnog oblika (jezgre zavisnih rečenica) ipak ne mogu smatrati pravim predikatima jer im nedostaje karakter nemarginalnosti i nezavisnosti koji su inače karakteristični za predikat. Time rečenica i dalje ostaje iskaz čiji se elementi vežu za jedan ili više koordiniranih predikata. Ovi leksički determinatori spadaju u sekundarne lingvističke funkcije, tj. one koje imaju vezu s ostatkom izričaja preko primarnih.

Prema TG gramatici, zavisne rečenice, pravilom subordinacije, uvode se kao kćeri nominalne sintagme, i to gdje god se ona nalazila. Po mjestu rečenice u ustrojstvu glavne, nas zanimaju **a t r i b u t n e** zavisne rečenice. To je najsloženija vrsta rečenica jer se u njoj najmanje očituje ustrojstvo ishodišnih rečenica¹⁴.

Za atribuciju R.Katičić¹⁵ kaže da je jedan od oblika u kojem se predikacija javlja u površinskom ustrojstvu, te da je treba shvatiti kao dalji korak u integraciji odnosne rečenice.

11 cf. Skok², II, str.6.

12 cf. Martinet 1, IV, str.101-145

13 cf. Martinet 1, III, 4-33, str.131.

14 cf. Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika, paragraf 1205.

15 cf. Katičić, Sintaktičke studije. Rečenice u rečenicama, str. 116.

0.6.1. A t r i b u t

Ako je u jednoj rečenici ista imenica ili imenička zamjenica subjekt u drugoj, obje se sklapaju u jednu tako da predikatno ime druge uvrstimo u prvu uz imenicu ili imeničku zamjenicu s kojom se slaže u rodu i broju. Tako uvršteno predikatno ime druge rečenice uz imenicu u prvoj zove se atribut. Nas prvenstveno zanimaju pridjev i prijedložni izraz, kao predikatna imena iz ishodišnih rečenica u dubinskoj strukturi.

0.7. O d n o s n e r e č e n i c e

Relativne rečenice, kaže Lyons¹⁶, u indoevropskim jezicima pojavljuju se dosta kasno, a i danas, u nekim zajednicama, tek pod pritiskom novih potreba koje sa sobom donosi zapadna kultura. Dakle, za označivanje novih predmeta, tehnike, iskustva podjele rada itd. nastaju ili novi monemi, ili posuđenice, a češći je i uobičajen slučaj s p e c i f i k a c i j a jednog već postojećeg monema ili grupe monema s pomoću jednog ili više isto tako tradicionalnih monema. To je samo poseban aspekt prve artikulacije, kojom se specifično iskustvo artikulira u linearan niz manje specifičnih i polivalentnih elemenata. Dakle, označivanje novih objekata ima za posljedicu, s jedne strane, širenje leksika, a s druge, povećanje složenosti izraza. Prikaz primjera kojim prevodioci Lyonsa na francuski jezik ilustriraju nastanak sintaktičkih "rafinmana" kao što su zavisna rečenica ili atributivna upotreba pridjeva, uspoređen s hrvatskim prijevodom, izgledao bi ovako:

Ce bateau marche à la vapeur.	Ovaj brod ide na paru.
Le bateau qui marche à la vapeur.	Brod koji ide na paru.
Le bateau à vapeur.	Brod na paru.
Le vapeur.	Parobrod.

U hrvatskom je potpuno ostvarena i ova posljednja mogućnost - parobrod - koja je u francuskom rijetko realizirana - le vapeur (Maupassant: quatre ou cinq grands vapeurs anglais chargés de charbon, v. Le Petit Robert, s.v.).

16 cf. Lyons

1. LEKSIČKA DETERMINACIJA IMENICE NA PRIMJERIMA IZ TEKSTOVA

1.0. Bez obzira na slučajeve u kojima je moguća zamjena konstrukcije imenica+de+imenica konstrukcijom imenica+pridjev, većinom nailazimo na razliku u značenju između imenskog i odgovarajućeg pridjevskog atributa, pa i na primjenu pridjevskog ili imenskog atributa tek u određenoj okolini:

- /1/ Une condamnation à mort,
une blessure mortelle. /cf. Grevisse, par.217/
/2/ Une poisson de mer,
une carte marine. /cf.Grevisse, Ibid/.

Stoga ćemo najprije navesti ustaljene oblike konstrukcija determinacije imenice, i to ne samo tzv. formes figées, već i one koje govorna upotreba polako pretvara u ustaljene sintagme, o čemu nam najbolje svjedoče novinski tekstovi.

1.0.1. U s t a l j e n e s i n t a g m e i m e n i c a +
+ p r i j e d l o ž n i a t r i b u t

les gens de lettres /cf. Huysmans, str.23/
champ de tabac /Le Figaro, 19.12.1979, str.16/
la commission de constatation /Le Figaro, 17.8.1979, str.1/
les matières de base /Le Figaro, 17.8.1979, str.8/
chanteuses de romans de moeurs /cf. Huysmans, str.25/
les malades de corps et les alités d'âme /cf.Huysmans, str.30/31/
une motion de censure /Le Figaro, 19.12.79, str.1/
un morceau de bravoure /Le Figaro, 19.12.79, str.14/
un témoin d'usure des freins avant /Le Figaro, 17.8.79, str.10/
des leviers de commande /Le Figaro, 19.12.79, str.27/
un testeur de niveau du liquide de frein /Le Figaro, 17.8.79,
str.10/
les bâtiments de guerre /France-Soir, 25.9.80, str.7/
son feu de bois /Le Figaro, 17.8.79, str.17/
les feux de forêt /Le Figaro, 17.8.79, str.1/
un canon d'église /cf. Huysmans, str.68/
quartier de noblesse /cf. Huysmans, str.52/
les tarifs d'assurance /France-Soir; 25.9.80, str.7/

mouvement d'entraide populaire /Le Figaro, 17.8.79, str.1/
camp de déportation, de sélection et triage /Le Figaro, 17.8.79,
str.1/
des prix de détail /Le Figaro, 17.8.79, str.7/
les niveaux de vie /Le Figaro, 17.8.79, str.7/
la sonnette d'alarme /Le Figaro, 17.8.79, str.7/
un poste d'aiguillage /Le Figaro, 17.8.79, str.17/
son petit bout de chemin /Le Figaro, 17.8.79, str.17/
un dîner de travail /Le Figaro, 4.2.80, str.1/
une planche de salut /Le Figaro, 4.2.80, str.5/
les mois d'été /Le Figaro, 19.12.79, str.12/
les pistes de ski /Le Figaro, 19.12.79, str.12/
les vacances d'hiver /Le Figaro, 19.12.79, str.12/
une arme de chasse /Le Figaro, 19.12.79, str.14/
le cinéma d'action /Le Figaro, 19.12.79, str.14/
pains d'orge /Le Figaro, 19.12.79, str.14/
Centre d'art et de culture /Le Figaro, 19.12.79, str.14/
averses de pluie, de neige /Le Figaro, 19.12.79, str.25/
Vent de nord /Le Figaro, 19.12.79, str.25/
une salle d'eau /Le Figaro, 19.12.79, str.14/
pays d'origine /Le Figaro, 17.8.79, str.9/
un mandat d'arrestation /Le Figaro, 17.8.79, str.9/
travaux d'entretien /Le Figaro, 17.8.79, str.8/
en état d'apesanteur /Le Figaro, 17.8.79, str.9/
l'état de siège /Le Figaro, 30.8.82, str.11/
les frais d'inscription /Le Figaro, 17.8.79, str.9/
un inspecteur de police /Le Figaro, 19.12.79, str.14/
le pouvoir d'achat /France-Soir, 25.9.80, str.4/
des taux de change /Le Figaro, 17.8.79, str.8/
échelle de lumière /Le Figaro, 17.8.79, str.8/
Casino de Paris /Le Figaro, 17.8.79, str.8/
un coup de semonce /Le Figaro, 17.8.79, str.7/
des cours de rattrapage /Le Figaro, 17.8.79, str.8/
des séminaires de danse et de musique /Le Figaro, 17.8.79, str.17/
musique de chambre /Le Figaro, 17.8.79, str.17/
un couteau de cuisine /France-Soir, 25.9.80, str.8/

1.0.2. P r i d j e v s k a d e t e r m i n a c i j a
i m e n i c e

Zbog mogućnosti zamjene konstrukcija imenica+pridjev i imenica+prijedlog+imenica, nas zanimaju uglavnom pridjevi derivirani neposredno sufiksacijom od imenica.

R.Simeon iznosi slijedeće mišljenje o pridjevu u odnosu na imenicu: "Neki oštro luče pridjev od imenice, veleći da on nikako ne označuje predmet, već samo njegovo svojstvo /.../; prema tomu, njegovo bi značenje bilo nepredmetno, apstraktno; nasuprot tomu, drugi nalaze da sama imenica, pa i konkretna, materijalna, znači svagda općenitiji, više ili manje apstraktan pojam, "stvar uopće", kojoj nedostaje realna predodžba; nju atribut čini (većinom) konkretnom, predočljivom; npr. životinja (kakva?) - domaća; /.../ tu imenica, označena atributom znači drugi, drugačiji predmet (ovca ≠ bijela ovca)."¹⁷

Važno je naglasiti da, nasuprot tendenciji francuskog jezika ka imeničkim formama, djeluje i tendencija ekonomičnosti forme: a) jedna jedinica umjesto dvije, tj. pridjev umjesto prijedloga i imenice, kao i b) izbjegavanje vrlo učestalog prijedloga de. Dakle, umjesto: revendication des femmes, upotrebljava se i kraći izraz revendication féminine¹⁸.

"La nouvelle grammaire du français"¹⁹ navodi primjere konstrukcija s prijedložnim determinatorom zamjenjive pridjevskom transformacijom u konstrukcije s pridjevskim determinatorom: "une vie du moine / monacale, un geste d'ostentation / ostentatoire, une attitude de crainte / craintive, l'autorité du père / paternelle, une carte de la géologie / géologique, les fruits de saison / saisonniers, un teint de cire / cireux," itd.

A sada navedimo slučajeve ustaljenih konstrukcija determinacije imenice p r i d j e v s k i m a t r i b u t o m:
sécurité urbaine /Le Figaro, 19.12.79, str.28/
corps urbain /Le Figaro, 19.12.79, str.28/

17 cf. Simeon, s.v.pridjev

18 cf. Kalik, str.270-285.

19 cf. Dubois-Lagane, par.48, točka 4.

pièces vocales /Le Figaro, 17.8.79, str.17/
l'agence matrimoniale /Le Figaro, 17.8.79, str.9/
la politique intérieure /Le Figaro, 17.8.79, str.3/
la gendarmerie maritime /Le Figaro, 17.8.79, str.7/
les pouvoirs publics /France-Soir, 25.9.80, str.4/
des services publics /Le Figaro, 17.8.79, str.7/
son retard scolaire /Le Figaro, 17.8.79, str.8/
année scolaire /Le Figaro, 17.8.79, str.8/
des écoles privées laïques /Le Figaro, 17.8.79, str.8/
enseignement public /Le Figaro, 17.8.79, str.8/
lunes héraldiques /cf.Huysmans, str.52/
critères médicaux /Le Monde, 16.8.79, str.5/
équipe médicale /Le Monde, 16.8.79, str.5/
médecin généraliste /Le Monde, 16.8.79, str.5/
contingences financières /Le Monde, 16.8.79, str.5/
le renom scientifique /Le Monde, 16.8.79, str.5/
niveau ministériel /Le Figaro, 4.2.80, str.1/
l'administration financière /Le Figaro, 4.2.80, str.1/
dialogue amical /Le Figaro, 4.2.80, str.2/
la restructuration industrielle /Le Figaro, 4.2.80, str.2/
la politique agressive /Le Figaro, 4.2.80, str.1/
une fabuleuse machine volante /Le Figaro, 12.8.79, str.19/
l'hypocrisie diplomatique /Le Figaro, 30.8.82, str.1/

1.1. S i n t a g m a m i j e n j a z n a č e n j e z a -
m j e n o m p r i d j e v s k o g d e t e r m i n a t o r a
i m e n i č ' k i m

Unatoč mogućnosti zamjene konstrukcija imenica+prijed-
ložni izraz konstrukcijom imenica+pridjev, kao npr.: /1/ un ton
de pédant /pédantesque, /2/ un train d'enfer /infernal /cf.
Grevisse, par.217/, postoji i značajan broj primjera u kojima
je zamjena spomenutih konstrukcija nemoguća ili barem čudno zvu-
či. Evo nekoliko primjera:

/1/ l'aide humanitaire /Le Figaro, 19.12.79, str.12/
humanitaire - qui vise au bien de l'humanité /Le Petit
Robert, s.v./

- / 2/ négociations laborieuses /Le Figaro, 17.8.79, str.1/
- / 3/ un allumage électronique intégral /Le Figaro, 17.8.79, str.10/
- / 4/ cette farce /.../ intelligente /Le Figaro, 17.8.79, str.17/
≠ farce d'intelligence
- / 5/ "Rythme mécanique" /Le Figaro, 17.8.79, str.16/
- / 6/ Un sens plastique, une imagination formelle /France-Soir,
25.9.80, 7/ ≠ de plastique, ≠ de forme
- / 7/ nécessité absurde et mystérieuse /Le Figaro, 19.12.79, str.14/
≠ nécessité d'absurde, nécessité de mystère
- / 8/ une question de commodité²⁰ ≠ question commode
- / 9/ une impression d'inutilité /Le Figaro, 17.8.79, str.2/
≠ impression inutile

Primjeri 7, 8. i 9. pokazuju kako kombinacija pridjeva s određenim imenicama poprima potpuno drugo značenje ako se zamijeni konstrukcijom s prijedlogom de i odgovarajućom imenicom. Razlika je u ovakvim primjerima upravo najočitija. Sličan je i slijedeći slučaj:

/10/ la marque distinctive /cf. Huysmans, str.75/, dok la marque de distinction,

kao što smo vidjeli u 0.4.1, može značiti i "znak otmjenosti".

1.2. D e t e r m i n a c i j a i m e n s k e s i n t a g - m e j u k s t a p o n i r a n i m i m e n s k i m a t r i b u t o m ²¹

Ako je predikatno ime u ishodišnoj rečenici imenica, to se predikatno ime druge rečenice dodano uz imenicu ili imensku zamjenicu prve naziva jukstaponirani imenički atribut: le roi soleil. U hrvatskom jeziku, ovoj francuskoj konstrukciji odgovaraju tzv. polusloženice²². Autori Barić i Malić kao glavna obilježja takvih sveza navode slijedeće: "atributnost prve imenice prema drugoj, nemogućnost sklanjanja prve imenice, čuvanje obaju naglasaka, njihovo nesudjelovanje u tvorbi, sintaktička cje-

20 cf. Lyons, str.122.

21 cf. U hrvatskom je apozicija koordinirani dodatak, stoga atribut.

22 cf. Barić-Malić, str.92

lovitost (svaka se takva sveza sintaktički ponaša kao jedna jedinica) i što je najvažnije - stilska obilježenost."²³

U francuskom jeziku, možda zbog činjenice da je takva konstrukcija već imala svoje preteče u starofrancuskom (v.0.1), vjerojatno zvuči manje stilski obilježeno. Međutim, lansirana i širena putem novinstva, vjerojatno je da u oba jezika, i francuskom i hrvatskom, zvuči "moderno, novinski".

O imenici koja determinira drugu imenicu, a nije uvedena prijedlogom de Grevisse kaže slijedeće: "Certain noms, simples ou composées que, par dérivation impropre, la langue familière ou populaire emploie adjectivement (...) sont invariables lorsque, la dérivation impropre étant restée incomplète, ces noms sont encore sentis comme expressions elliptiques: Des manières canaille (Littré) /.../. Mais lorsque, la dérivation impropre étant complète, ces noms ne sont plus sentis comme expressions elliptiques, ils varient comme épithètes ou comme attributs: Des paroles farces (Littré) /.../."²⁴

Na drugom mjestu Grevisse kaže slijedeće: "La langue populaire et l'argot abondent en tours tels que: Un air canaille, des façons peuple, une affaire chouette, un dîner monstre, un aplomb boeuf, etc."²⁵

Riječ je o jukstapoziciji koja je, čini se, sve češća u francuskom jeziku, vjerojatno stoga što prilično dobro odgovara funkcionalnim potrebama komunikacije: determinator je imenica, po značenju preciznija od pridjeva, a i kraća, te se pridružuje imenici neposredno bez prijedloga. Evo primjera kako jedna "nepravilna derivacija" postaje pravilnom. Ovakvu pridjevsku upotrebu imenice, Guiraud²⁶ naziva g r a m a t i č k o m m e t a f o r o m zbog promjene uobičajene okoline neke osnove. On navodi primjere: des gants paille i des façons peuple. Također kaže i da se ponegdje takva imenica osjeća kao dopuna odnosa (complément de relation), kao na primjer: un pâté maison.

23 cf. Barić-Malić, III, 4.5, str.94.

24 cf. Grevisse, paragraf 377.

25 cf. Grevisse, paragraf 381

26 cf. Guiraud, str.71.

Evo još primjera:

- / 1/ un succès boeuf
- / 2/ l'allure peuple
- / 3/ des airs dandy
- / 4/ un oncle esprit fort²⁷
- / 5/ sens organisation /Le Figaro, 17.8.79, str.11/
- / 6/ question église /Le Petit Robert, s.v.Question/
- / 7/ artisan peintre, travaux peinture /Le Figaro, 17.8.79,
str.11/
- / 8/ le bruit moteur /Le Figaro, 17.8.79, str.10/
- / 9/ des ordinateurs et des enregistrements vidéo /Le Figaro,
17.8.79, 9/
- /10/ des livraisons essence et super /Le Figaro, 17.8.79, str.7/
- /11/ commerce et artisanat automobile /Le Figaro, 17.8.79, str.7/
- /12/ ingénieur automobile /Le Figaro, 19.12. str.28/
- /13/ Prix et réparation automobile /Le Figaro, 17.8.79, str.7/
- /14/ cabriolet sport /Le Figaro, 17.8.79, str.2/
- /15/ le style Louis XVI /Le Figaro, 19.12.79, str.14/
- /15/ la couleur tête-de-nègre /cf.Huysmans, str.100/
- /17/ les gris fer /cf. Huysmans, str.64/
- /18/ soie bleu de roi /cf. Huysmans, str.67/
- /19/ rouge accacia /cf. Huysmans, str.85/
- /20/ couleurs arc-en-ciel /Le Figaro, 17.8.79, str.16/
- /21/ les verts empereur, les verts myrthe, le vert paon /cf.
Huysmans, str.64/

Ako pretpostavimo da do atribucije dolazi relativizacijom jedne ishodišne rečenice u dubinskoj strukturi, ove tri mogućnosti determinacije imenice (pridjev, prijedlog+imenica, te sama imenica) čine se kao neki stupnjevi integracije ishodišne rečenice prema površinskoj strukturi. Prvi stupanj integracije bila bi konstrukcija imenica+prijedložna grupa, a drugi imenica+pridjev i imenica+imenica. I dok se u slučaju da su arbitrarne konstrukcije imenica+pridjev i imenica+prijedlog+imenica, nameće zaključak da se ipak konstrukcijom imenica+prijedložna grupa upravo naglašava specifikacija imenicom uvedenom prijedlogom,

27 cf. Skok¹, svezak III, str.54.

dotle se kod konstrukcije imenica+pridjev dobiva dojam da se determinira ne inzistirajući na razlikovanju u paradigmi. Konstrukcija jukstaponirane imenske atribucije, imenica+imenica, funkcionalno je najiskorištenija. Daje precizno značenje najkraćom formom, dakle, obuhvaća, s jedne strane, i naglašenu specifikaciju konstrukcije imenica+prijedložna grupa, i, s druge strane, formalnu jednostavnost površinske strukture konstrukcije imenica+pridjev.

1.3. Najčešći / e f e k t i s m i s l a koji nastaju pri determinaciji imenske sintagme, a ovise o leksičkim jedinicama koje ulaze u samu konstrukciju, jesu slijedeći:

I.a) p o r i j e k l o

b) p r i p a d n o s t

c) p r e n e s e n o z n a č e n j e: u z r o k,
s r e d s t v o, i t d.

II.k a k v o ć a : m a t e r i j a, v r s t a,
o b j e k t n a d o p u n a.

E f e k t e s m i s l a koji nastaju pri determinaciji imenice nije uvijek lako svrstati u ograničene grupe. Naime, negdje je izraženi odnos jasan i bez šireg konteksta, a negdje to nije. Jasniji slučajevi su kada je determinator toponim, ili kad izražava pripadnost ili porijeklo, međutim, i taj se neki put kod pridjevskog atributa može poistovjetiti s kakvoćom. Isto tako je jasna determinacija s pomoću gradivnih pridjeva ili materijalnih imenica, pa makar i u prenesenom značenju. Tu spada i slučaj kada je determinator objektna dopuna poimeničenje radnje ili vršioća radnje u determiniranoj imenici.

Općenito se može zaključiti da je odnos koji nastaje determinacijom imenice semantički jasnije izražen konstrukcijom s imenicom i prijedložnim atributom, nego imenicom i pridjevskim atributom. Naime, u tom slučaju, da bismo vidjeli o kakvom je odnosu riječ, praktično je konstrukciju s pridjevskim atributom preobličiti u konstrukciju s prijedložnim atributom, kao neku vrstu njene opisne sintagme.

2. ANALIZA

2.0. Ekstralingvistički razlozi naizmjenične upotrebe raznih konstrukcija determinacije imenice

Naizmjenična upotreba različitih mogućnosti determinacije imenice pruža velike stilističke mogućnosti. Kod koordinacije ili nizanja determinatora jedne te iste imenice nastoji se zadržati istovjetna konstrukcija, premda to uvijek nije moguće. Kod subordinacije atributa, tj. u slučaju da je i sam determinator određen svojim determinatorom, nastoji se naizmjenično upotrebljavati različite konstrukcije, vjerojatno da bi se redundancijom naglasio drugi, treći itd. stupanj determinacije, odnosno da bi se odvojile odnosne rečenice iz dubinske strukture koje u stablu proizlaze kao kćeri različitih imenskih sintagmi.

I. N I Z A N J E I K O O R D I N A C I J A A T R I B U T A

/1/ À part quelques volumes spéciaux, inclassés, modernes ou sans date, certains ouvrages de kabbale, de médecine, et de botanique. /cf. Huysmans, str.98/

Ovo je upravo primjer, s jedne strane, nizanja istovjetne konstrukcije s pridjevskim atributima koji označuju kakvoću imenice volumes, i prijedložnih atributa koji determiniraju imenicu ouvrages, a s druge strane, izbjegavanja istovjetnih konstrukcija u istoj rečenici (pridjevski atributi determiniraju imenicu volumes, prijedložni atributi imenicu ouvrages) kao i upotrebe prijedložnog izraza sans date u nizu pridjeva: spéciaux, inclassés, modernes ou sans date.

/2/ Là, en faisant saler l'eau de sa baignoire et en y mêlant, suivant la formule au Codex, du sulfate de soude, de l'hydrochlorate de magnésie et de chaux ... /cf. Huysmans, str.75/

Upotreba prijedložnog atributa de magnésie, umjesto postojećeg pridjeva magnésien, uvjetovana je potrebom koordinira-

nja dvaju determinatora od kojih jedan, a to je de chaux, nema odgovarajuće pridjevske forme.

/3/ ... il se condensait en un "of meat" de pierrerie, de parfums, de fleurs, de littérature religieuse et laïque, de musique profane et de plain-chant. /cf. Huysmans, str.28/

Svi determinatori imenice "of meat" su imenice uvedene prijedlogom de, a njihovi determinatori, tj. determinatori determinatora, jesu pridjevi (religieuse, laïque, profane), upravo kako bi se istakli determinatori imenice "of meat".

II. VIŠESTRUKA SUBORDINACIJA ATRIBUTA

Gore navedeni primjer /3/ ujedno nam ukazuje i na nemogućnost zamjene nekih konstrukcija imenica+de+imenica konstrukcijom imenica+pridjev, ukoliko slijedi još i determinator determinatora.

Na primjer:

- /1/ un "of meat" de littérature religieuse
a) un "of meat" littéraire de religion

Ako je prvi determinator (označuje odnos kakvoće) uz imenicu pridjev, a drugi po redoslijedu imenica uvedena prijedlogom de, tada se i ovaj drugi determinator (koji također označuje odnos kakvoće) odnosi na prvu imenicu, te je, zapravo, dodan prvom determinatoru jedne te iste imenice. To se najbolje vidi iz slaganja pridjeva s imenicom, u slučaju da dva pridjevska atributa u nizu određuju jednu te istu imenicu, tj. kada je moguće zbog istovjetnosti odnosa determinacije (kakvoća) koordinirati pridjevske determinatore:

- b) un "of meat" littéraire et religieux.

Sličan je slučaj i u slijedećem primjeru:

- /2/ un rigide silende de moines claustrés... /cf. Huysmans, str. 69/

Ovdje nas zanima zamjenjivanje konstrukcija između determinatora imenske sintagme un rigide silence.

Kada bismo ovu konstrukciju zamijenili slijedećom:
silence monacal de cloître
ili konstrukcijom
silence monacal claustré
očito je da bi atribut claustré, ili de cloître, determinirao imenicu silence, te se koordinirao s pridjevom monacal (dakle: silence monacal i silence claustré).

Iz toga proizlazi da ako jedan prijedložni atribut de+imenica, koji je i sam determiniran, pretvorimo u pridjev, taj atribut tada gubi svoj determinator koji se s njim koordinira kao determinator glavne imenice. Dakle, u slučaju "hijerarhijske", tj. višestruko subordinirane determinacije, nije moguće mijenjati imenske attribute u pridjevske a da se time ne promijeni smisao.

Stilističko variranje ovih konstrukcija determinacije imenice dolazi u obzir kod nizanja različitih determinatora jedne te iste imenice, kod nizanja determiniranih imenica ili kod relativno udaljenih determinacija imenica u nizu izričaja.

Vidjeli smo također da su neki slučajevi determinacije imenice prijedložnim atributom, tj. kad je determinator i sam određen svojim determinatorom, nezamjenjivi konstrukcijom s pridjevskim determinatorom, jer bi se tada determinator odnosio na prvu determiniranu imenicu, a s pridjevom bi se koordinirao. Dakle, ovdje je već riječ o lingvističkom, a ne ekstralingvističkom, tj. stilskom razlogu za izbor određene konstrukcije u odnosu na neku drugu, tj. riječ je o jezičnoj prisili.

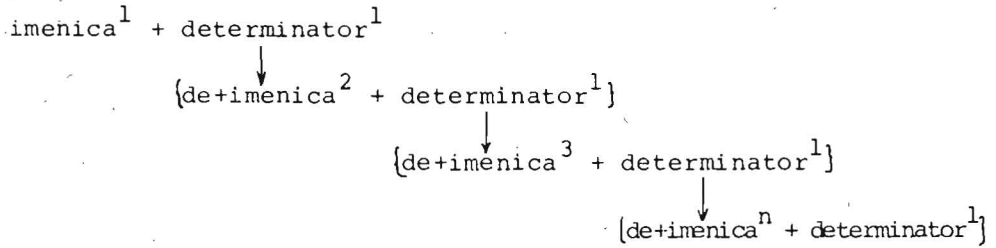
Slijedi sažet prikaz:

I. NIZANJE ILI KOORDINACIJA ATRIBUTA

imenica¹ + determinator¹ + determinator² ... + determinatorⁿ

$\left\{ \begin{array}{l} \text{de+imenica}^2, \\ \text{pridjev}^1 \end{array} \right\}$ $\left\{ \begin{array}{l} \text{de+imenica}^3, \\ \text{pridjev}^2 \end{array} \right\}$ $\left\{ \begin{array}{l} \text{de+imenica}^n, \\ \text{pridjev}^n \end{array} \right\}$

II. VIŠESTRUKA SUBORDINACIJA ATRIBUTA

2.1. Postoji čitav niz slučajeva u kojima je nemogućnost zamjene konstrukcija imenica+pridjev i imenica+prijedlog+imenica očita, a to su konstrukcije s nepravim gradivnim pridjevima koji izražavaju sadržinu i materiju, a imaju drugačije značenje od imenica iz kojih su derivirani. Ovi francuski pridjevi odgovaraju na pitanje 1. u čemu se nalazi neka materija: vanillé (parfumé à la vanille); 2. što izgleda poput neke materije zahvaljujući površinskom sloju: doré; 3. što samo izgleda poput neke materije: ivoirin (qui a des aspects de l'ivoire); 4. što proizvodi zvuk poput neke materije: argentín (qui sonne l'argent)²⁸.

2.2. Determinacija imenice objektnom dopunom

Slučaj:

/1/ question commode / question de commodité /cf. Lyons, str.122/ predstavlja primjer nezamjenjivosti pridjeva prijedložnim atributom. Riječ je o objektnoj dopuni imenice (u hs. terminologiji objektni genitiv). Naime, prijedlog de u toj konstrukciji daje imenici question značenje "pitanje čega", "o čemu je riječ", tj. "što se pitamo", a ne kako se pitamo. Konstrukcija semantički razložena na gramatičke funkcije izražava odnos poimenična radnja - objektna dopuna.²⁹

28 cf. Brunot, knjiga XVI, poglavlje IV, str.662.

29 cf. Grevisse, par.210: "complément déterminatif d'objet avec les noms d'action ou d'agent..."

Da imenica kao determinator imenice question izražava takav odnos, za razliku od pridjeva, što je čini se ujedno i dokaz da se "imenica" bez člana ipak osjeća kao imenica a ne kao pridjev, pokazuje nam primjer jukstaponiranja imenice: "la question église (Hugo) /cf. Le Petit Robert, s.v.question/, pa bismo, prema tome, mogli očekivati i question commodité. To znači da bismo u slučajevima kada je imenica/+radnja/ + de + imenica /+objektna dopuna/ kao jedinu dopuštenu transformaciju, nakon dubinske strukture imenica+prijedlog de+imenica, mogli uvesti transformaciju jukstaponiranja imenskog atributa, ako je ova već potvrđena jezičnim običajem francuskog jezika. Pridjevska transformacija bila bi obavezno isključena ako pridjev nije u stanju izraziti takav "objektni" odnos. Kod pridjeva izvedenih iz imenica, tj. gdje je moguća pridjevska transformacija afiksacijom imenica, premda se imenicom s pridjevskim determinatorom zadržava jednak odnos kao u konstrukciji imenice s imenskim determinatorom, a imajući u vidu moguće razlikovanje između imenskog i pridjevskog determinatora, a to je ± specifikacija ili ± inzistiranje na determinatoru, da bi se mogla izvesti pridjevska transformacija moglo bi se imenici determinatoru dodati crtu/+inzistiranje na determinaciji, specifikaciji/.

Evo još par primjera:

/2/ une impression d'inutilité /Le Figaro, 17.8.79, str.2/

/3/ un traité d'hygiène /Le Figaro, 11-12.8.79, str.20/.

Malo je pridjeva koji mogu izraziti odnos radnja - objektna dopuna.

2.3. Z a m j e n j i v o s t k o n s t r u k c i j a d e t e r m i n a c i j e i m e n i c e u f u n k c i j i s e m a n t i č k i h c r t a d e t e r m i n i r a n e i m e n i c e i d e t e r m i n a t o r a

Budući da je prijedlog de izvan realizirane konstrukcije skoro posve bez leksičkog značenja, te se odnos izražen determinacijom značenjski otkriva tek primjenom određenih leksičkih jedinica, bitan je samo odnos tih značenjskih jedinica, bilo dviju imenica, bilo imenice i odgovarajućeg pridjeva. Da bi konstrukcije bile zamjenjive, moraju izražavati značenjski isti odnos, a bu-

dući da se ovaj izražava kombinacijom semantičkih crta svake jedinice, semantičke crte obiju konstrukcija moraju korespondirati. Zanemarivost prijedloga koji veže determiniranu imenicu s determinatorom naročito je vidljiva kod jukstaponiranih imenskih atributa koji ispuštaju prijedlog. Međutim, kako smo vidjeli u nekim primjerima, prijedlog en nosi veću značenjsku informaciju, tj. "proces izrade u nečemu", u odnosu na prijedlog de. Možda to značenje proizlazi iz češće upotrebe tog prijedloga u predikativnim konstrukcijama: ma montre est en or³⁰.

Kao što se na prvi pogled može pomisliti da zapravo i nema semantičke razlike između konstrukcija imenica+de+imenica i imenica+pridjev, tako se, isto tako na prvi pogled, može zaključiti ako kakva razlika postoji da leži upravo u razlici između imenice i pridjeva, tj. u većoj preciznosti, jasnoći prijedložnog atributa (odnosno imenice) i većem inzistiranju na determinatoru, nego je to slučaj s pridjevom koji se čini sintaktički i semantički zgusnutijim.

To je slučaj s primjerima kao:

fromages de France / fromages français

između kojih bi jedina razlika mogla biti ili čisto stilske naravi ili u ± inzistiranju na determinatoru.

Kao što konstrukcija s prijedlogom en može izraziti specijalno značenje u odnosu na ono s prijedlogom de, tako nepravilni gradivni pridjevi poput argenté, bitumé, doré itd., izražavaju specijalno značenje nezamjenjivo prijedložnim konstrukcijama s de.

Da bi se riješili ostali primjeri nezamjenjivosti imenice i odgovarajućeg pridjeva determinatora, svaki pridjev, ako je moguće, trebalo bi u dubinskoj strukturi pretvoriti u prijedlog s imenicom:

/1/ les fromages français = les fromages de France

vrsta determinacije: provenijencija (pripadnost)

/2/ l'amour paternel = l'amour du père

vrsta determinacije: pripadnost.

Ali:

/3/ une question commode ≠ une question de commodité,
niti:

/4/ l'amour véritable ≠ l'amour de la vérité.

Međutim:

/5/ l'amour patriotique = l'amour de la patrie.

U primjerima /1/ i /2/ imenica i pridjev kao atributi zamjenjivi su jer obje konstrukcije izražavaju istu vrstu determinacije. Međutim, u primjerima /3/ i /4/ konstrukcija s pridjevom izražava kakvoću, dok je konstrukcija s prijedlogom i imenicom "objekt" poimeničene radnje u determiniranoj imenici, a pridjev koji bi izrazio takvu vrstu determinacije ne postoji.

U primjeru /5/ vidimo da pridjev uspijeva izraziti "objektno značenje" konstrukcije s prijedložnim atributom, kao i u slučaju

question politique ≠ question de politique, što nam ukazuje na postojanje i takve grupe pridjeva. Međutim, ovakvi pridjevi, semantičku crtu /+objekt/ aktiviraju tek u kombinaciji s određenim imenicama, kao question, impression, traité, amour, itd. koje pak, također tek u konstrukciji s određenim imenicama i pridjevima (zapravo, s njihovim značenjima) aktiviraju u sebi semantičku crtu /+tranzitivnost/.

Slijedi tabelarni prikaz mogućnosti zamjenjivanja francuskih konstrukcija imenica+prijedlog+imenica i imenica+pridjev:

a) ZAMJENJIVOST KONSTRUKCIJA

I. slučaj: fromages de France / fromages français

DETERMINIRANI	DETERMINATOR	VRSTA DETERMINACIJE
imenica	de+imenica	kvaliteta,
/-tranz/	/-objekt/,/+kvaliteta, pripadnost,itd/	pripadnost itd.
imenica	pridjev	kvaliteta,
/-tranz/	/-objekt/,/+kvaliteta, pripadnost itd./	pripadnost, itd.

II. slučaj: amour du père / amour paternel³¹

DETERMINIRANI	DETERMINATOR	VRSTA DETERMINACIJE
imenica	de+imenica	kvaliteta, pripadnost itd.
/-tranz/,ali može biti /+/ imenica	/-objekt/,/+kvalite- ta, pripadnost,itd/ pridjev	
/-tranz/,ali može biti /+/ imenica	/-objekt/,/+kvalite- ta, pripadnost itd./	kvaliteta, pripadnost itd.

III. slučaj: question de politique / question politique

DETERMINIRANI	DETERMINATOR	VRSTA DETERMINACIJE
imenica	de+imenica	objektna dopuna
/+tranz/ imenica	/+objekt/,/-kvalite- ta, pripadnost itd/ pridjev	
/+tranz/ imenica	/+objekt/,/-kvalite- ta, pripadnost itd./	objektna dopuna

b) NEZAMJENJIVOST KONSTRUKCIJA

IV. slučaj: question de commodité / question commode

DETERMINIRANI	DETERMINATOR	VRSTA DETERMINACIJE
imenica	de+imenica	objektna dopuna
/+tranz/ imenica	/+objekt/,/-kvalite- ta, pripadnost itd/ pridjev	
/-tranz/ imenica	/-objekt/,/+kvalite- ta, pripadnost itd./	kvaliteta, pripadnost itd.

³¹ Amour može biti /+tranz/, te zato čini zaseban slučaj

Iz ove opširnije tabele proizlazi slijedeća koja ukazuje na slučajeve zamjenjivosti, odnosno nezamjenjivosti konstrukcija imenica+de+imenica i imenica+pridjev u vezi sa semantičkim crtama /±tranz/ i /±objekt/ koje se aktiviraju u određenim kontekstima:

	DETERMINIRANI	DETERMINATOR		ZAMJENJIVOST KONSTRUKCIJA
	imenica	de+imenica	pridjev	
	/±tranz/	/±objekt/	/±objekt/	
1.	-	-	-	+
2.	ali može /+/	-	-	+
3.	+	+	+	+
4.	+	+	-	-

Pod točku 1. spadaju slučajevi kao: fromages de France / fromages français, les fruits de saison / les fruits saisonniers, un teint de cire / un teint cireux, les plantes des tropiques / les plantes tropicales³² itd.

Pod točku 2. spadaju slučajevi kao: amour du père / amour paternel /cf. Le Petit Robert, s.v.amour/, l'autorité du père / l'autorité paternel, les installations du port / les installations portuaires³³ itd.

Pod točku 3. spadaju primjeri kao: question de politique / question politique, question de finances / question financière itd.

Pod točku 4. spadaju primjeri kao: question de commodité / question commode, la marque de distinction / la marque distinctive, amour de la vérité / amour véritable itd.

Na tabeli pada u oči nepostojanje 5. kombinacije, tj. kada pridjev može izraziti objektno značenje kao determinator, a imenica ne može.

32 i 33 cf. Dubois-Lagane, par. 48, točka 4.

DETERMINIRANI	DETERMINATOR		ZAMJENJIVOST KONSTRUKCIJA
imenica	de+imenica	pridjev	
/±tranz/	/±objekt/	/±objekt/	
±	-	+	-

I ovaj slučaj spadao bi u nezamjenjive konstrukcije. Međutim, budući da je "prirodni objekt" neke "radnje" ipak izražavan imenicom, a ne pridjevom, nije tako čudno što ovaj slučaj nije zabilježen.

Vrlo je malo pridjeva koji su u stanju determinirati imenicu izražavajući objekt njene radnje, te valja očekivati postojanje odgovarajuće imenice koja može izraziti takav "objektni odnos".

Prema ovom prikazu moglo bi se zaključiti da su, osim u slučajevima pod točkom 4, u principu, te dvije konstrukcije atribucije imenice semantički potpuno jednake, odnosno da se naizmjenice upotrebljavaju tek u stilske svrhe (ponavljanje i izbjegavanje istovjetnih konstrukcija). Međutim, osim uspoređivanja upotrebe ovih dviju konstrukcija na raznim jezičnim nivoima (govorni, znanstveni, - umjetnički), postoji još jedna semantička razlika koja se može dokazati statističkom analizom upotrebe tih konstrukcija u tehnološkoj terminologiji: a to je i n z i s t i r a n j e n a d e t e r m i n a t o r u (v.2.5).

2.4. Općenito možemo primijetiti postojanje nekoliko parova stupnjevanja determinacije.

- I. imenica bez determinatora : imenica s determinatorom
- II. imenica+de+imenica : imenica + en + imenica
/+proces/
- III. imenica+pridjev : imenica+de+imenica
/-spec/ +spec/
- IV. imenica+pridjev : imenica+pridjev
/-spec/ +spec/

Lista prema stupnju determinacije izgledala bi ovako:

1. nulta determinacija
2. imenica+pridjev
/-spec/
3. imenica+de+imenica
4. imenica+pridjev
/+spec/
5. imenica+en +imenica
/+proces/

Točka 4. i 5. mogle bi biti jedna jedina jer im je ekvivalent tek jedna opisna relativna rečenica, međutim, imajući u vidu da je imenica sama po sebi specifičnijeg značenja od pridjeva, odvojili smo ih, i točku 5. izdvojili kao onu koja najviše inzistira na determinatoru, tj. i prijedlogom (en) i kategorijom imeničnosti u odnosu na pridjev.

Kako uz prijedlog en, u konstrukciji imenica/+stvar/ + prijedlog en + imenica/+materija/, uvijek ide crta /+proces/ uz prijedlog en, njeno je obilježavanje redundantno, te se može ispuniti.

Navedena lista stupnjevanja determinacije nije baš prikladna za prikaz paradigmatškog izbora, pa ćemo prikazati to odnosom pojedinih konstrukcija u vezi s inzistiranjem ili neinzistiranjem na determinatoru.

Slučaj imenica+de+imenica (ili imenica+en+imenica) ne čini dihotomiju s konstrukcijom imenica+pridjev/+spec/ jer su različitog značenja (argentín + "qui sonne l'argent" itd.³⁴).

34 cf. Brunot, str.662

KONSTRUKCIJA	PARADIGMA	
1. imenica bez determinatora	± inzistiranje na determinatoru	
	inzistiranje /+spec/	neinzistiranje /-spec/
	imenica+determinator	
2. imenica+ <u>de</u> + +imenica	imenica+ <u>en</u> +imenica imenica+imenica	imenica+pridjev /-spec/
3. imenica+ <u>en</u> + +imenica		imenica+ <u>de</u> +imenica, imenica+pridjev, /-spec/ imenica+imenica
4. imenica+pridjev /-spec/	imenica+ <u>de</u> +imenica, imenica+imenica, imenica+ <u>en</u> +imenica	
5. imenica+pridjev /+spec/	opisna sintagma (relativna rečenica)	

Čini se da je konstrukcija imenica+imenica ekvivalentna konstrukcijama imenica+de+imenica i imenica+pridjev/-spec/, objedinjujući i naglašenu specifikaciju determinatora prve i jednostavnost površinske strukture druge konstrukcije. Vidimo da je pridjev/+spec/ pod točkom 5 najjasnije nezamjenjiv ostalim konstrukcijama, te svakako čini manju, ali značenjski najjasnije odijeljenu grupu konstrukcija, ne zbog gramatičkog značenja same konstrukcije, dakle, imenica+pridjev, već zbog semantičkih crta dotičnog pridjevskog determinatora. Na isti način mogli bismo odvojiti, ovaj put s naglaskom na prijedlogu en, determinaciju imenica+en+imenica, budući da je ovdje značenje vezano za semantičku crtu prijedloga en, a to je /+proces/ ili /+spec/ kada je u doticaju s imenicom determinatorom /+materija/.

Preostaju nam, dakle, najmanje očite semantičke razlike između konstrukcija imenica+de+imenica i imenica+pridjev/-spec/ koje, ako se ikako mogu razlikovati, onda je to na osnovi stupnja integracije odnosno rečenice iz dubinske strukture, tj. broja transformacija kojima podliježu. Što je stupanj integracije manji, odnosno, što rečenica iz dubinske strukture prolazi kroz ma-

nji broj transformacija, čini se da je značenje izričitiije jer zadržava imenicu kao formalno najbližu leksemu. Ako se želi nešto jasno izraziti, znači da se na tome i inzistira. U ovom slučaju inzistira se na determinatoru. Budući da je pitanje determinacije lingvistički problem svih indoevropskih, a i drugih jezika, navedimo i jedan primjer iz hrvatskog jezika.

U doba najrazličitijih sintetskih materijala reći ćemo:

Kupio sam stol od drveta,

želeći time naglasiti da je riječ o pravom drvetu, dok ćemo u opisu doba u kojem umjetnih materijala još nije bilo moći navesti primjer:

Na drvenom stolu stajao je bokal s vodom,

u kojem je "drven" zapravo redundantan. Dakle, pridjev kao da zgušnjava značenje. Govornik toga ne mora više ni biti svjestan, budući da se u najčešćem obliku komuniciranja, govornom jeziku, služi uglavnom intonacijom kao osnovnim sredstvom isticanja pojedinih značenjskih jedinica.

Još jedan odličan primjer za inzistiranje na determinatoru konstrukcijom imenica+prijedlog+imenica je slijedeći primjer iz francuskog jezika:

avion de Paris : avion parisien,

avion pour Paris avion zagrébois (koji se natječu u zraku).

Očito je da pridjev parisien ne definira izričito da li je riječ o "avionu za Pariz" ili "iz Pariza", odnosno može značiti i jedno i drugo, dok konstrukcija avion de Paris, osim što pokriva značenje pridjeva, u odnosu na avion pour Paris, znači još i izričitu polaznu točku aviona, tj. ima semantičku crtu /+spec/ u odnosu na pridjev.

Slijedi konačan prikaz dihotomije sa semantičkim crtama /±spec/ koje govornik ima na raspolaganju u paradigmi determinacije imenice:

DETERMINACIJA IMENICE	
/-SPEC/	/+SPEC/
I. imenica bez determinatora	imenica s determinatorom
II. imenica+de+imenica	imenica+en+imenica
III. imenica+pridjev ³⁵	imenica+de+imenica
IV. imenica+pridjev ³⁶	imenica+imenica

2.5. Pokušat ćemo s pomoću relativne statistike na osnovi jednog enciklopedijskog tehnološkog rječnika koji, teoretski uzeto, mora predstavljati 80-90% slučajeva, osvijetliti što smo konstata-rali. U tu svrhu poslužiti ćemo se Hoyer-Kreuterovim rječnikom, jer je u tehnologiji upravo bitna specifikacija. U tom njemačko-englesko-francuskom tehnološkom rječniku uzimani su primjeri pod Eisen-, Zink-, Silber-, Gold-, Metall-, Nuss-, Holz-, Glas-, Guttapercha-, Haar-, Pflanz-, Tier-, s tim da se željezo, cink, srebro i zlato odnose prema metalu kao specifični prema generičkom terminu, kao i orah prema drvetu. "životinjski" i "biljni" također spadaju u generičke i često upotrebljavane termine čiji su imenski i pridjevski oblici fonološki istovjetni. Staklo je često upotrebljavan termin, a gutaperka rijetko upotrebljavan. Kosa predstavlja poseban slučaj jer u francuskom jeziku koristi tri leksema, i to cheveux, crin, poil, prema jednom u njemačkom. Nije uzimano u obzir nepostojanje pridjeva, već se to smatralo dokazom male čestote upotrebe.

Primjeri su poredani prema vrstama konstrukcija, no budući da nas zanima da li imenica izričitiije izražava determinaciju od pridjeva, odnosno da li se njome inzistira na determinatoru u odnosu na pridjevski atribut, slučajevi s prijedlogom en i de i imenicom, tj. prijedložni imenski atributi, tvoriti će jednu grupu, a konstrukcija s pridjevskim determinatorom drugu. U trećoj skupini bit će primjeri koji navode upotrebu dviju razli-

35 i 36 Pridjevi navedeni u grupi III i IV ne pripadaju nepravim gradivnim pridjevima poput argentín, doré, bitumé itd.

čitih alternativnih konstrukcija, ali ti se primjeri priključuju grupi I odnosno II u konačnom zbroju.

Eisen-:

I.1. imenica+de+imenica

débris de fer
chemin de fer
bande de fer
fil de fer
minerai de fer
farine de fer
rouge de fer
sel de fer
industrie du fer

2. imenica+en+imenica

ouvrier en fer
enveloppe en fer
chaîne en fer
construction en fer
enveloppe en tôle
meuble en fer

II.3. pridjev s dočekom na -o+imenica

ferro-béton
ferro-ciment

III.4. usporedne konstrukcije imenica+de+imenica i imenica+en+imenica

tôle de fer tôle en fer
(panier en tôle de fer³⁷)

III.5. usporedne konstrukcije imenica+pridjev, pridjev s dočekom na -o+imenica

magnate ferrique ferromanganèse.

Od 18 navedenih slučajeva 17 čine grupu I, 1 grupu II i 2 slučaja grupu III. Odnos upotrebe prijedložnog imenskog atributa i pridjevskog atributa je 17:1 od 18 slučajeva, što bi odgovaralo postavljenoj pretpostavci.

Zink-:

I.1. imenica+de+imenica

amalgame de zinc

37 Eisenblechkorb, "košara od željeznog lima": prijedlog en veže odnos imenica/+stvar/ + determinator/+materija/, za razliku od prijedloga de koji bi u nekom kontekstu, u odnosu na crtu determinatora /+materija/ mogao označiti odnos imenica/+količina/+determinator/+sadržina/.

fleur de zinc
plaque de zinc pour l'imprimerie
couverture, toiture de zinc
toit (couvert) de zinc

Od 6 primjera svi upotrebljavaju konstrukciju iz grupe I. Ovdje adekvatnog pridjeva i nema. Prema tome, odnos upotrebe imenskih determinatora prema pridjevskim je 6:0 od 6 slučajeva.

Silber-:

I.1. imenica+de+imenica

feuilles d'argent
bain d'argent
mine d'argent
éclair de l'argent
lunettes d'argent
fil d'argent (fin)
minerai d'argent
monnaie d'argent
tissu d'argent
litharge d'argent
forge d'argent
couronne d'argent
nitrate d'argent
poudre d'argent
vase d'argent
couche d'argent
soudure d'argent
broderie d'argent
brocart d'argent
galon d'argent
raffinage de l'argent
essai d'argent
fonderie d'argent
fondeur d'argent

2. imenica+en+imenica

tourneur en argent
paillettes en argent
fourchette en argent
filigrane en argent
chaîne en argent
cuiller en argent
creuset en argent
articles en argent

II.3. imenica+pridjev

mica argentin

clair argenté
papier argenté
miroir argenté
sapin argenté
acier-argent

III.4. usporedne konstrukcije imenica+prijedlog+imenica i imenica
+pridjev

amalgame d'argent	mercure argental
sel d'argent	sel argentine

Za izričito specifičnu determinaciju ovdje nalazimo i primjere: cuivre gris argentifère, plombage à l'argent, graveur sur argent.

Naveli smo i jedan slučaj konstrukcije imenica+imenica bez prijedloga: acier-argent, kao i niz primjera u kojima je terminator objekt determinirane imenice: fondeur d'argent, essai d'argent itd.

Dakle, od 43 slučaja, grupa I sadrži 33, grupa II samo 2 nespecifična pridjeva argental i argentine.

Gold-:

I.1. imenica+de+imenica

rognure de feuilles d'or
mine d'or
galon d'or
lunettes d'or
bronze d'or
doublé d'or
fil d'or
trait d'or
minerai d'or
mettre en couleur d'or
monnaie d'or
filigrane d'or
filet d'or
tissu d'or
litharge jaune d'or ou rouge

2. imenica+en+imenica

article en or
impression en or
sertissage en or
fourchette en or
chaîne en or
cuiller en or
miroir en or

verniss d'or
sel d'or
poussière (grains) d'or
drap d'or
encre d'or
laveur de cendres d'or
fondeur d'or
bêcheur d'or
battage d'or

II.3. imenica+pridjev

empreinte dorée /+spec/
gravier aurifère /+spec/
tranche dorée /+spec/
acide aurique /-spec/

III.4. usporedne konstrukcije imenica+prijedlog+imenica i imenica-pridjev

papier d'or	papier doré
cendres d'or	sables aurifères

Od 40 navedenih slučajeva odnos grupe I i II je 34:3. III grupa je zanimljiva jer ukazuje na mogućnost zamjene specifičnog pridjevskog determinatora prijedložnim imenskim atributom. D'or se odnosi prema doré i aurifère kao generički termin prema specifičnima, tj. zapostavlja se specifično. Vjerojatno je da se generičkim terminom zapostavlja važnost značenja izraženog pridjevom, odnosno na njemu se ne inzistira.

Metall-:

I.1. imenica+de+imenica

plaque, table de métal
scorie de métal
feuille de métal

2. imenica+en+imenica

ouvrier en métaux
boîte en métal
doublage en métal
instrument à vent en métal
ressor de tête en métal
feuille en métal
pied en métal

articles de fantaisie en métal
fondeur en métaux
couronne funéraire en métal
bouton en métal
écran en métal
jouets en métal
encrier en métal
articles, objets en métal

II.3. imenica+pridjev

déchets métalliques
cendre métallique
construction (charpente) métallique
revêtement métallique
lit métallique
peigne métallique
balai feuilleté métallique
boîte métallique
lampe à filament métallique
monture métallique
joint métallique
toile métallique
poison métallique
éclat métallique
fonte métallique non forreuse
enveloppe métallique
caissette métallique
bouton métallique
joint, garniture métallique
cartouche métallique
tube métallique
plume métallique à écrire
miroir (réflecteur) métallique
thermomètre métallique
caractères métalliques
combinaison métallique
tuile métallique

III.4. usporedne konstrukcije imenica+pridjev+imenica, imenica+
+pridjev i imenica+imenica

bain de métal	bain métallique
garniture en métal	garniture métallique
crochet en métal	agrafe métallique
alliage de métaux	alliage métallique
oxyde de métal	oxyde métallique
étiquette en métal	plaque métallique
<u>papier-métal</u>	papier métallique

Grupa I čine 24 slučaja od 60 primjera, a vrlo je zanimljivo da je samo 6 primjera konstrukcije s prijedlogom de, a 18 s prijedlogom en, što ukazuje ili na potrebu izričitije specifikacije, odnosno na čestu upotrebu tog termina, te na njegovu nedovoljnu "specifičnost", ili na inzistiranje na procesu izrade. Zanimljivo je također koliko mnogo je primjera u grupi II. Grupa III pokazuje relativno visok stupanj zamjenjivosti konstrukcija: 7 od 60. Odnos grupe I prema grupi II sada je 24 : 36 od 60, dakle, kod generičkog termina nailazimo na mnogo veću upotrebu konstrukcije s pridjevskim atributom nego je to slučaj sa specifičnim terminom. Kako je generički termin češće u upotrebi, čini se da se kod inzistiranja na determinatoru također češće upotrebljava konstrukcija s prijedlogom en nego je to potrebno specifičnijim terminima. Kao dokaz česte upotrebe vjerojatno je i primjer imenskog jukstaponiranog atributa papier-métal.

Nuss-:

I.1. imenica+de+imenica

feuille de noyer
essence de feuilles de noyer
huile de noix
coque de noix
mordant noyer

2. imenica+en+imenica

boîte en noyer

Od 5 slučajeva 5 ih pripada grupi I, od kojih je samo u jednom primjeru prijedlog en. Pridjeva nema. (Ovdje nalazimo primjer jukstapozicije, odnosno objektno složenice u kojoj je determinator objekt determiniranog participa prezenta.) Dakle, od 5 slučajeva, odnos grupe I prema grupi II je 5:0.

Holz-:

I.1. imenica+de+imenica

déchets de bois
vidange de bois
espèce ou sorte de bois
cendre de bois
planchette de bois
charbon de bois

2. imenica+ten+imenica

poutre en bois
baraque en bois
sculpteur en bois
sculpture en bois
bloc en bois

II.3. imenica+pridjev

azbeste ligniforme /+spec/
phlegmon ligneux/+spec, med. qui a la consistance du bois/

III.4. usporedne konstrukcije

fibre de bois fil ligneux

(I jedna konstrukcija sa specifičnijim prijedlogom: mèche à bois.)

Ovdje treba naglasiti da, premda bi se očekivalo kako će generički termin poput bois, u determinaciji često upotrebljavati konstrukcije s pridjevom, to se ne događa jer za pridjevski oblik mora posegnuti u latinsku skalu, dakle, ligneux i ligniforme. Ovaj termin je naravno zapušten u svakidašnjem govoru u korist konstrukcije s prijedložnim atributom. Od 15 slučajeva 12 ih pripada grupi I, 3 grupi II. U grupi I skoro je podjednak broj primjera s konstrukcijom s prijedlogom de (7) i s prijedlogom en (5), međutim, ako pogledamo koji su to primjeri s prijedlogom en, vidjet ćemo da 2 determiniraju leksem sculpt-, dakle, sa semantičkom crtom /+tranz/, a ostali primjeri također ukazuju na proces "izrađivanja u drvetu, od drveta": poutre, baraque, bloc. U grupi II 2 pridjevska atributa imaju crtou /+spec/, tj. nezamjenjivi su konstrukcijom s prijedlogom i imenicom što, međutim, grupa III poriče: jezična upotreba kazuje da je ligneux ipak zamjenjiv prijedložnim izrazom. Dakle, odnos grupe I prema grupi II je 12:0 od 15.

Glas-:

I.1. imenica+de+imenica

déchets de verre
espèce de verre
oeil de verre
carreau de verre
toiture de verre
applique de verre
peinture de verre
ampoule de verre
soufflage de verre
bloc de verre
rognure de verre
tuile de verre
tailleur de verre
fil de verre
défaut de verre
surface de verre
bouteille de verre
bouton de verre
matras, ballon de verre
grain de verre³⁸
boule de verre
mosaïque de verre
plaque de verre
anneau de verre
cuvette, coupe de verre
vitre, panneau, table de verre
atelier de polissage de verre
points de verre
bouchon de verre
ouate de verre
laine de verre

2. imenica+ent+imenica

appareil en verre
articles en verre soufflé
brosse en verre
toit en verre
diapositive en verre
boîte en verre
couverture en verre
emballage en verre
plaque, affiche en verre
vaisseau, récipient en verre
ustensile en verre
cloche en verre
robinet en verre
instrument en verre
isolateur en verre
objets en verre
perle en verre
pavement en verre
pinceau en verre
prisme en verre
tube en verre
miroir en verre argenté
miroir en verre
tige, baguette en verre
brique en verre
bande en verre
ouvrage en verre

38 Usp. u drugoj koloni perle en verre. De verre. "prirodno",
en verre - "umjetno izrađen od stakla".

atelier de graveur sur verre
graveur à l'acide sur verre
photographie sur verre
peinture sur verre
carrière de sable à verre
laminoir à verre
poche à verre
couleur pour verre
vernis pour verre

II.3. imenica+pridjev

état vitreux
cage, caisse vitrée
brique vitrifiée
toile verré
cloison vitrée
corps vitrée
toile-verre

III.4. usporedne konstrukcije

souffleur de verre	souffleur-verrier
peintre sur verre	peintre-verrier
papier de verre	papier verré
sable de verre	sable verrier

Od 85 slučajeva, 78 pripada grupi I, 7 grupi II i 4 grupi III. Grupu I uvećavaju i primjeri koji upotrebljavaju specifičnije prijedloge. U grupi II 4 pridjeva imaju crtu/+spec/. Svi pridjevi imaju neko dodatno značenje, ali bi ipak mogli biti zamijenjeni konstrukcijom s prijedložnim imenskim atributom. Nalazimo i jedan slučaj konstrukcije jukstaponirane imenske atribucije: toile-verre. Grupa III ukazuje nam na postojanje 3 slučaja imenske jukstaponirane atribucije zamjenjiva prijedložnim izrazom (souffleur/peintre-verrier, sable verrier), te na zamjenjivost pridjeva verre konstrukcijom s prijedlogom de i imenicom. Dakle, odnos grupe I prema grupi II je 78:3 od 85 primjera.

Guttapercha-:

I.1. imenica+de+imenica

industrie de la gutta-percha
cable sous gutta
mastic à la gutta-percha

2. imenica+en+imenica

ouvrier en gutta-percha
bouteille, flacon en gutta-percha
articles en gutta-percha

Slučaj jednog rjeđe upotrebljavanog termina ukazuje na nepostojanje pridjeva i konstrukcije imenske atribucije jukstaponiranjem, te na veliku specifičnost značenja "izrađeno u/od gutaperke", i na upotrebu specifičnijih prijedloga kao à i sous. Odnos grupe I i II je 7:0 od 7 slučajeva.

Haar-:

I.1. imenica+de+imenica

blanchisseur de cheveux
balai de crin
tamis de crin
étouffe, tissu de crin
feutre de poil
chapeau de poil
filet de coiffure = filet ou résille en cheveux

2. imenica+en+imenica

ouvrages en cheveux
ouvrier en cheveux
huile pour les cheveux

U ovom slučaju, u citiranom rječniku pridjev ne postoji³⁹. U odnosu na 1 njemački leksem haar-, francuski koristi nekoliko leksema: crin, cheveu, poil i coiffure. Međutim, ako nas zanima samo leksem "cheveu", od 4 primjera svi pripadaju grupi I, a tako i crin i poil. Riječ je o rjeđoj upotrebi ovih termina kao determinatora. "Dlaka, kosa i sl" ili su objekti radnje (kao iza ouvrage i ouvrier) ili su materija od koje je nešto učinjeno, a lista navedenih primjera skoro da iscrpljuje te mogućnosti. Tako se i nije pojavila potreba za kraćom konstrukcijom od ove s prijedložnim atributom, tj. za konstrukcijom koja bi bila manje specifična. Od 13 primjera ukupno 13 ih pripada u grupu I.

Tier-:

I.1. imenica+de+imenica

oeil d'animaux

39 Rijedak je adj. capillaire u značenju "koji se odnosi na kosu" (sève capillaire). Specijaliziran je u prenesenom značenju "kapilaran sud".

empailleur d'animaux
boyau d'animal
poil d'animal
estomac d'animal
dent d'animal
trappe pour animaux

II.2. imenica+pridjev

charbon (noir) animal
règne animal
graisse animale

Slijedeći su primjeri iz rječnika Le Petit Robert s.v.

animal:

fonctions animales
chaleur animale
anatomie animale
matière animale

Dakle, od 14 navedenih slučajeva 7 ih pripada grupi I, a 7 u grupi II. Dakle, odnos je jednak. Vjerojatno je da bi se dalo navesti još mnogo primjera s pridjevskim atributom, i to stoga jer je riječ o često upotrebljavanom generičkom terminu. Osim toga, važno je upozoriti i na fonološku istovjetnost imenskog i pridjevskog atributa, kao i u slučaju koji slijedi.

Pflanz-:

I.1. imenica+de+imenica

∅

II.2. imenica+pridjev

extrait végétal
écorce végétale
beurre végétal, végétaline
chimie végétale
duvet végétal
engrais d'origine végétale
albumine végétale

Slijedeći primjeri su iz rječnika Le Petit Robert s.v. végétal:

règne végétal
 biologie, histologie, physiologie végétale
 cellule végétale
 tissu végétaux
 fibres végétales textiles
 tapis végétal
 associations végétales
 huiles végétales
 crin végétal
 sol végétal
 aliments végétaux
 décor végétal

Od 22 primjera svi pripadaju grupi II, tj. bez obzira na postojanje imenice le végétal, upotrebljavaju konstrukciju s pridjevskim atributom. Očito je tome razlog što uobičajena francuska imenica la plante nema adekvatan francuski pridjev, te posuže za terminom végétal, végétaline, iz latinske skale pridjeva, koji se i sam, u govornom jeziku, osjeća stranim kao i od njega izvedena imenica. Osim toga ne smije se zaboraviti da je riječ o tehnološkom rječniku, a ne o govornom jeziku, te da je u znanstvenoj terminologiji pridjev iz latinske skale uobičajen.

2.5.1. Slijedi tabelarni prikaz odnosa konstrukcija imenica+prijedlog+imenica i imenica+pridjev u funkciji generičnosti, odnosno specifičnosti termina atributno upotrebljenih:

spec.termin	imenica+de/en+imenica	imenica+pridjev	ukupno
fer	17	1	18
zinc	6	0	6
argent	33	2	43
or	34	3	40
noix, noyer	5	0	5
gutta-percha	7	0	7
UKUPNO	102	6	119
POSTOTAK	85,71%	5,04%	

spec.termin	imenica+de/en+imenica	imenica+pridjev	ukupno
gen.termin			
métal	24	36	60
bois	12	1	15
verre	78	3	85
cheveu/crin/poil	13	0	13
animal	7	7	14
végétal	0	22	22
UKUPNO	134	69	209
POSTOTAK	64,11%	33,01%	
SVEUKUPNO	236	75	328
POSTOTAK	71,95%	22,86%	

(Konstrukciju imenske atribucije jukstaponiranjem imaju samo: acier-argent, papier-métal, toile-verre, gdje su métal, verre i argent često upotrebljavani termini.)

Ukupan zbroj generičkih termina kao leksičkih determinatora veći je od zbroja upotreba specifičnih termina kao determinatora. Budući da je upotreba generičkih termina češća, vidimo da je i češća upotreba konstrukcije s pridjevskim atributom, nego što je to kod specifičnih termina, a naročito na primjerima pridjevskih determinatora métallique, végétal i animal gdje je čak i veća od upotrebe konstrukcije imenica+prijedlog+imenica.

Slučaj determinatora bois pripada u čitav niz termina koji pridjev ne tvore sufiksacijom direktno od francuske imenice, već posežu za latinskom skalom pridjeva (ligneux, ligniforme itd.), te se, kao takvi, u svakidašnjem govoru manje upotrebljavaju, dok imenica kao determinator, a pogotovo jednosložna imenica poput bois, u potpunosti odgovara potrebama komunikacije.

Uzevši u obzir manji broj postojećih pridjeva u odnosu na imenice, kao i mogućnosti izvedbe pridjeva sufiksacijom od imenice, jasno je da je manji broj pridjeva nego imenica, te se prema tome imenice, u odnosu na pridjev koji se mora izvoditi, osjećaju kao osnovni nosioci značenja, tj. govornik ih poistovjećuje s leksemima. Kod češće upotrebe nekih termina, a naročito

onih koji lako izvode pridjeve iz imenice, pridjevi se upotrebljavaju kao determinatori koji ne inzistiraju toliko na specifičnosti determinacije, u odnosu na iste konstrukcije s imenicama. Konstrukcija imenica+prijedlog+imenica prema konstrukciji imenica+pridjev čini se poput opisne sintagme prema jedinstvenom terminu, odnosno, kao da u determinaciji prijedložnim atributom ima više sintakse (a zapravo je samo očitija), nego u determinaciji pridjevom. Prema tome, čini se da p r i d j e v predstavlja l e k s i k a l i z a c i j u jedne izvorno sintaktičke konstrukcije, a značenje konstrukcije, kao što smo rekli, ne izvire iz oblika same konstrukcije (imenica+prijedlog+imenica ili imenica+pridjev) nego iz kombinacija semantičkih crta determinirane imenice i njenog determinatora.

Jedina razabiriva semantička razlika između samih konstrukcija je veća jasnoća imenskog determinatora u odnosu na pridjevski, odnosno, inzistiranje na determinatoru konstrukcijom s prijedložnim imenskim atributom u odnosu na pridjevski, ako ovaj postoji. Ako nema odgovarajućeg pridjeva za izražavanje ove funkcije isticanja determinatora, preostaje još jedino neki specifičniji prijedlog koji uvodi imenski atribut, dok se u govornom jeziku još mnogo jednostavnije koristi u istu svrhu i i n t o n a c i j a.

S funkcionalnog stanovišta imenica je za memoriju također prikladnija kao determinator nego što je to pridjev, a pogotovo imenica u atribuciji jukstaponiranjem.

Međutim, bez obzira na manji broj postojećih pridjeva u odnosu na broj imenica, i na teškoće izvođenja pridjeva sufiksacijom direktno od imenica, na stvarnu potrebu za m a n j e n a g l a š e n o m d e t e r m i n a c i j o m, tj. za leksikaliziranjem determinatora ili za determinacijom koja koristi jednu jedinicu u odnosu na dvije u konstrukciji s prijedložnim atributom, ukazuje nam upravo postojanje imenske atribucije j u k s t a p o n i r a n j e m, kao način determinacije obnovljen u novije vrijeme i sigurno s velikom perspektivom. Riječ je, zapravo, o jednostavnoj konstrukciji površinske strukture koja nultom afiksacijom imenicu pretvara u pridjev, a svoju funkciju ostvaruje uz imenicu, samo po mjestu u izričaju.

3. ZAKLJUČCI

3.0. E k s t r a l i n g v i s t i č k i r a z l o z i naizmjenične upotrebe konstrukcija imenica+prijedlog+ime- nica i imenica+pridjev

Stilističko variranje ovih konstrukcija atribucije imenice uočljivo je na prvi pogled. Izbjegavanje ponavljanja jednog te istog, i inače često upotrebljavanog prijedloga kao što je de, kao i pretjerano nizanje pridjevskih atributa, može se izbjeći naizmjeničnom upotrebom različitih oblika leksičke determinacije, tj. relativnom rečenicom, konstrukcijom s prijedlogom de/en i imenicom ili s nekim specifičnijim prijedlogom, kao i konstrukcijom s pridjevskim atributom.

U nizanju i koordinaciji atributa neke imenice nastoji se, ako je to moguće, zadržati istovjetnu konstrukciju. Kod višestruke subordinacije atributa, tj. kad je jedan imenski atribut i sam determiniran svojim atributom, on se ne može zamijeniti odgovarajućim pridjevskim atributom a da se njegov determinator ne pridruži prvoj imenici, te se s onom do koje stoji koordinira. Drugim riječima, ovdje je zamjena konstrukcija nemoguća, tj. mijenja se smisao izričaja.

3.1. S e m a n t i č k e r a z l i k e između konstrukcija imenica+prijedlog+imenica i imenica+pridjev

Postoje nepravilni gradivni pridjevi (argentín, doré, bitumé itd.), nezamjenjivi prijedložnim imenskim atributima, koji se zbog specifičnosti svog značenja mogu zamijeniti tek širom opisnom sintagmom (argentín = qui sonne l'argent; vanillé = parfumé à la vanille itd.). Zatim slijede ustaljene sintagme s bilo kojom od spomenutih konstrukcija. Treba naglasiti da je zamisljivost imenica i pridjeva kao determinatora neke imenice upravo ovisna o p o k l a p a n j u s e m a n t i č k i h c r t a leksičkih jedinica koje želimo zamijeniti. Budući da same konstrukcije determinacije imenice "znače" jedino "atribuciju", a ne određuju svojim sintaktičkim oblikom ujedno i vrstu determinacije, ova ovisi o kombinaciji semantičkih crta deter-

minirane imenice i njenog determinatora. Prema tome, sam prijedlog de gotovo da i nema leksičkog smisla, pa je u odnosu na nje-ga prijedlog en, u determinaciji gradivnim imenicama, specifič-niji, kao i neki drugi specifični prijedlozi (à, pour). Dakle, po-stoji mogućnost inzistiranja na determinatoru prijedlogom en u odnosu na prijedlog de.

Za inzistiranje na determinatoru govornik ima na raspo-laganju, osim intonacije u govornom jeziku (koja čini suvišnim uspoređivanje spomenutih konstrukcija jer jednako može istaći i imenski i pridjevski atribut), mogućnost izbora između pridjeva, kao manje specifičnog, relativne rečenice (koja je za govorni jezik čak preopširna) i konstrukcije s prijedložnim imenskim atributom kao više specifičnim. Međutim, u trenutku kada mu to razlikovanje više nije bitno, zanemariivši ovu mogućnost koju ima na raspolaganju, govornik može konstrukcije, osim onih ustalje-nih jezičnom praksom (formes figées), po volji varirati u stil-ske svrhe. Kako nas zanima mogućnost zamjene prijedložnog imen-skog atributa i pridjevskog atributa, jasno je da je uglavnom ri-ječ o pridjevima izvedenim sufiksacijom od imenica. Ako se na determinatoru inzistira prirodno je upotrijebiti dulju, opisniju sintagmu, a to je konstrukcija imenica+prijedlog+imenica. Izvede-ni p r i d j e v vjerojatno i nastaje iz potrebe za n e n a g l a š e n i m determiniranjem, tj. kao usputno i sažeto specificiranje imenice. Ovakvom upotrebom, značenje pridjeva (koji je apstraktniji) može postati šire, pa time i lakše primi-ti preneseno značenje jer je manje uočljiva inkompatibilnost in-herentnih crta imenice i njenog pridjevskog atributa nego je to u konstrukciji s prijedložnim imenskim atributima (milieux pétro-liers, familles "nucléaires").

Također je važno imati na umu da francuski jezik, zbog svoje analitičke tendencije, radije upotrebljava imeničke oblike.

Specifični termini (kao zinc, noix, gutta-percha) kao determinatori imenice češće će biti u konstrukciji s prijedlogom, a zbog rjeđe upotrebe neće uvijek ni imati odgovarajući pridjev. Međutim, generički (apstraktniji) termini (métal, bois, verre) čija je čestota veća, imat će, u odnosu na spomenute specifične termine, veći broj upotreba u pridjevskoj determinaciji, a i

prirodno je očekivati da već postoje odgovarajući pridjevi izvedeni od imenica. Konstrukcija determinacije imenica+pridjev upravo je uvjetovana čestoćom upotrebe nekog termina kao determinatora imenice. Dakle, semantička razlika između spomenutih konstrukcija je u s t u p n j u i n z i s t i r a n j a n a d e t e r m i n a t o r u.

3.2. Konstrukcije leksičke determinacije imenice s f u n k c i o n a l n o g g l e d i š t a

Zbog izvođenja pridjeva iz imenica, kao što je već rečeno, imenica se ipak osjeća, u odnosu na od nje izveden pridjev, kao nosilac preciznijeg, izričitijeg značenja. Za memoriju je manje opterećenje pamtit i jedan prijedlog i razne imenice, čija je čestoća ionako velika, premda je za ostvareni izričaj, zbog jezične ekonomije, odnosno govornikove inercije, lakše upotrijebiti jednu jedinicu, tj. pridjev. Imenica iz imenskog predikata u relativnoj rečenici iz dubinske strukture, transformacijom relativizacije, pridružuje se imenici koju determinira, dok pridjev prolazi još i kroz pridjevsku transformaciju. Međutim, govornik nije svjestan transformacija sve dok ne postanu sporne, odnosno kad ne zna koju sufiksaciju izvesti jer je upotreba dotičnog pridjevskog atributa rjeđa. Osim sufiksacije, u francuskom jeziku mora se izvesti i slaganje pridjeva s imenicom koju determinira u rodu i broju, pa se čini da je time manipuliranje pridjevskim atributom ipak teže u odnosu na ono s imenicom i prijedložnim imenskim atributom. Pridjev, koji je manje preciznog značenja od imenice, predstavlja k o h e r e n t n o s t površinske strukture, kao odraz najvišeg stupnja integracije relativne rečenice iz dubinske strukture. On je, zapravo, njena l e k s i k a l i z a c i j a. Imenski atribut, također jednostavne površinske strukture, ekonomičan je jer uz malo opterećenje za memoriju i lako baratanje nosi specifičniju informaciju.

Ovdje treba spomenuti i konstrukciju imenske atribucije jukstaponiranjem, tj. konstrukciju imenica+imenica, koja se čini, upravo s funkcionalnog gledišta, najperspektivnijom. Naime, ovaj uzorak popridjevljenja imenice proizvođan je, a njegova je plod-

nost u govornom jeziku prilična. U svakom slučaju, za memoriju ne predstavlja gotovo nikakvo opterećenje: nema izvođenja, nema prijedloga, te zapravo pokazuje kako odnos determinacije zaista leži u kombinaciji semantičkih crta determinirane imenice i determinatora. Ova konstrukcija, kao determinator imenice, ima svu jasnoću i specifičnost konstrukcije s prijedložnim imenskim atributom, a osjeća se koherentnom poput pravog pridjevskog determinatora. Dakle, uz preciznost značenja, nikakvo opterećenje ni za memoriju ni za baratanje.

B I B L I O G R A F I J A

- ANIĆ = ANIĆ, V., Prijedložno-padežne sintagme s pridjevskim značenjem, Jezik XXV, 1. 1977-78, 13,45.
- ANGLADE, J., Grammaire élémentaire de l'ancien français, Collestion U, Armand Colin, Paris 1965.
- BALLY, Ch., Linguistique générale et Linguistique française, 2^eéd. Paris, Droz, 1944.
- BARIĆ, E., Imeničke složenice neprefiksalne i nesufiksalne tvorbe. Hrvatsko filološko društvo. Znanstvena biblioteka. Liber, Zagreb 1980.
- BARIĆ-MALIĆ = BARIĆ, E. i MALIĆ, D., O problemu složenica, Jezik, časopis za kulturu hrvatskog književnog jezika XXIV, 3-4, Zagreb 1976/77, str.90-104.
- BRUNOT = BRUNOT, F., La pensée et la langue, 3e éd. Paris, Éd.Masson et Cie. 1922.
- DAUZAT, A., Langue française d'aujourd'hui, Colin, 4e éd. Paris 1927.
- DUBOIS-DUBOIS-CHARLIER = DUBOIS, J. i DUBOIS-CHARLIER, F., Éléments de linguistique française: syntaxe, Langue et Langage, Larousse, Paris 1970.
- DUBOIS-LAGANE = DUBOIS, J. i LAGANE, R., La nouvelle grammaire du français, Larousse, Paris 1973.
- GREVISSE = GREVISSE, M., Le bon usage, Grammaire française, Duculot, Genbloux (Belgique) 1969.
- GUIRAUD = GUIRAUD, P., La syntaxe du français, Que sais-je?, Presses universitaires de France, Paris 1974.
- HOYER-KREUTER = HOYER, E. i KREUTER, F., Technologisches Wörterbuch: Deutsch-Englisch-Französisch, herausgegeben von Alfred Schlomann, New York 1932-1944.
- HUYSMANS = HUYSMANS, J.-K., À rebours. Le drageoir aux épices, 10/18, Union Générale d'Éditions, Paris 1975.

KALIK = KALIK, A., Le Français Moderne, T XXV, 1967, str.270-285.

KATIČIĆ = KATIČIĆ, R., Jezikoslovni ogledi, Školska knjiga, GZH, Zagreb 1971.

LYONS = LYONS, J., Linguistique générale. Introduction à la linguistique théorique. Preveli: Dubois-Charlier, F. i Robinson, D., Langue et Langage, Larousse, Paris 1970.

MARTINET¹ = MARTINET, A., Éléments de linguistique générale, Armand Colin, Paris 1970.

MARTINET, A., La linguistique synchronique, Paris 1965.

MARTINET, A., Langue et fonction, Paris 1969.

MARTINET, A., MARTINET, J., i WALTER, H., La linguistique, Guide alphabétique, Paris 1969.

MEYER-LÜBKE, W., Grammaire des langues romanes, T.II-IV, Paris 1890-1906.

NYOMÁRKAY, I., Prijedložno-padežne sintagme s pridjevskim značenjem, Filologija 10, 1980-1981, str. 213-220.

PRIRUČNA GRAMATIKA HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA = Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika, Zavod za jezik Instituta za filologiju i folkloristiku - Zagreb, Školska knjiga, Zagreb 1979.

ROBERT = ROBERT, P., Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française, Le Petit Robert, Paris 1972.

RUWET, N., Théorie syntaxique et syntaxe du français, Collection Travaux linguistiques, Éditions du Seuil, Paris 1972.

SIMEON = SIMEON, R., Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva, Matica hrvatska, Zagreb 1969.

SKOK¹ = SKOK, P., Osnovi romanske lingvistike, I-III, Zagreb 1940.

SKOK² = SKOK, P., Pregled francuske gramatike, I-II, Zagreb 1938-1939.

ŽIVKOVIĆ, S., O pisanju tuđih složenica, Naš jezik, Beograd V/1937, str. 164-165.

WARTBURG-ZUMTHOR = WARTBURG,W. i ZUMTHOR,P., Précis de syntaxe
du français contemporain, Éd. Francke, Berne 1947.
1947.

R é s u m é

CONSTRUCTIONS DÉTERMINATIVES NOM+ADJECTIF ET NOM+PRÉPOSITION+NOM
DANS LA LANGUE FRANÇAISE

L'auteur examine la question de la détermination lexicale en français visant à découvrir une différence sémantique entre les constructions nom+adjectif (dérivé d'un nom), nom+préposition(en, de)+nom et nom+nom. Après l'analyse des raisons extralinguistiques prenant part, elles aussi, dans le choix alternatif des constructions, on passe aux différences sémantiques qu'on réduit toutes au degré de la mise en relief du complément déterminatif. Par conséquent, on pourrait employer soit l'adjectif comme moins spécifique, soit le syntagme préposition+nom (ou nom tout seul) comme celui qui porte plus d'informations. Aussi, à la fin, considère-t-on l'emploi alternatif de ces constructions du point de vue fonctionnel.

S u m m a r y

UDK 801.562:801.54:804.0

THE DETERMINATIVE CONSTRUCTIONS NOUN+ADJECTIVE AND NOUN+
+PREPOSITION+NOUN IN FRENCH

The author examines the problem of lexical determination in French, and attempts to determine a semantic difference between the constructions noun+adjective (derived from a noun), noun+preposition (en, de)+noun and noun+noun. After analysing the extralinguistic reasons for the alternative use of these constructions, the author describes the semantic differences, which can be reduced to the degree of emphasis placed on the determinative complement. The adjective is the less specific of these complements, while the syntagme preposition+noun (or a noun by itself) may be used alternatively to carry more information. In addition, the author investigates the functional aspect of the use of these constructions.